

Referansebruksberegninger 2017

Beregninger basert på driftsgranskingene

Regnskapstall for 2015

Framregnede tall for 2016 og 2017

27 referansebruk

AVGITT AUGUST 2017

BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017

Beregninger basert på driftsgranskingene

REGNSKAPSTALL FOR 2015

FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017

AVGITT
AUGUST 2017

Innholdsfortegnelse

HOVEDRESULTATER	1
1 INNLEDNING	3
1.1 Generelt	3
1.2 Historisk om utviklingen av referansebruk	5
1.3 Referansebrukene og totalkalkylen for jordbruket.....	6
1.4 Årets referansebruksberegninger	7
2 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKS-BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	11
2.1 Bygd på driftsgranskningene	11
2.2 Tilskuddsberegning	11
2.3 Registrert arbeid og kapital.....	11
2.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning	12
2.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning	13
2.6 Gjeldsandler.....	15
2.7 Leid arbeid/arbeidsgiveravgift.....	15
3 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	17
3.1 Generelt	17
3.2 Arbeidsforbruk	17
3.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og poteter	17
3.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	18
3.5 Verdiendring på buskap og varelager	19
4 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE.....	21
4.1 Beregningsmetode og forutsetninger.....	21
4.2 Skift i volumutviklingen	23
4.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene	23
5 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	27
5.1 Korn	27
5.2 Poteter	27
5.3 Melkeprisen	27
5.4 Kjøtt	29
5.5 Ull	29
5.6 Annet	29
6 TILSKUDD	31
6.1 Pristilskudd	31
6.1.1 Grunntilskudd.....	31
6.1.2 Distriktstilskudd melk	32
6.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg	32
6.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt	33
6.1.5 Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt	34

6.2	Driftstilskudd per foretak.....	34
6.3	Tilskudd til husdyr	35
6.4	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	38
6.5	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom mv.	38
6.6	Areal- og kulturlandskapstilskudd.....	39
6.7	Tilskudd til dyr på beite	42
6.8	Bunnfradrag	43
7	FRAMREGNINGSGRUNNLAG.....	45
7.1	Oversikt	45
7.2	Årgangsindekser.....	48
7.3	Leid arbeid.....	49
7.4	Tilskudd.....	49
8	BEREGNINGSGRUNDLAG.....	51
8.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	51
8.2	Økologisk melkeproduksjon	69
8.3	Analyse av kombinerte produksjoner	71
8.4	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper.....	73

Hovedresultater

Tabellen nedenfor viser det beregnede vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk, inklusive beregnet inntektsverdi av jordbruksfradraget, og det beregnede helårsutslaget av jordbruksoppgjøret 2017 på vederlaget for de enkelte referansebrukene.

Tabell 1 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi av jordbruksfradraget (før skatt). Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015. Kr per årsverk

	Årsverk	2015	2016	2017 ¹	Fullt utslag av oppgjør ²
1 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Landet	2,012	370 400	382 000	390 100	16 000
2 Korn, 387 dekar korn. Landet	0,428	275 700	280 600	270 700	15 900
3 Sau, 160 vinterföra sauer. Landet	1,217	241 900	206 500	185 600	7 300
4 Melkeproduksjon geit, 127 årsgeiter. Landet	1,599	427 800	434 100	437 500	18 700
5 Svin og korn, 46 avlssvin + 364 dekar korn. Landet	1,603	472 400	464 000	404 000	-14 300
6 Egg og planteprodukter, 7136 høner + 252 daa korn. Landet	1,297	385 300	396 200	461 800	11 600
7 Poteter og korn, 122 daa poteter + 451 daa korn. Landet	1,728	327 100	345 600	356 600	14 900
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	1,220	303 500	302 700	306 900	25 800
9 Frukt og bær, 51 dekar frukt og bær. Landet	1,812	375 400	373 300	368 100	21 300
10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 103 978 fjørfeslakt. Landet	0,934	464 600			
11 Økologisk melk og storfeslakt, 24 årskyr. Landet	2,008	356 800	368 300	378 600	16 300
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	1,704	310 900	316 100	324 100	18 600
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 45 årskyr. Landet	2,344	409 000	428 000	434 900	15 900
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 63 årskyr. Landet	2,794	442 700	464 200	468 600	15 600
15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Østlandets flatbygder	2,102	416 500	429 800	430 800	-8 300
16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Østlandets andre bygder	1,971	391 000	400 300	407 900	14 700
17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	1,912	391 000	410 600	419 900	-1 900
18 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	1,851	349 100	360 300	369 400	14 700
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	2,075	338 700	348 800	356 700	16 700
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	2,022	370 400	382 500	389 700	2 000
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	2,036	375 600	388 500	395 700	15 500
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	0,318	115 900	111 900	93 200	7 900
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 870 dekar korn. Østlandet	0,793	475 400	497 800	500 200	21 600
24 Korn og svin, 310 dekar korn + 22 avlssvin. Trøndelag	0,951	406 100	394 700	351 700	-7 200
25 Sau, 134 vinterföra sauer. Vestlandet	1,107	206 400	178 400	163 100	9 100
26 Sau, 171 vinterföra sauer. Nord-Norge	1,255	301 100	266 800	245 900	7 300
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 278 v.föra sauer. Landet	1,546	273 800	227 500	198 100	6 600

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn i resultatene for året 2017

2) Fullt utslag for kalenderåret 2018 (helårsvirkning av oppgjøret) med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst i 2018 (jf. tabell 7.1)

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

1 Innledning

1.1 Generelt

Referansebruksberegningene er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgskriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld. nr. 19 (1999–2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992–1993) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruksberegningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

Budsjettnemnda gjorde i 2011 nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 ble gitt nye utvalgsriterier. Dette førte til at både referansebruk 13 og 14 fikk økt årskuttall i forhold til tidligere års beregninger. Samdrifter ble tatt inn som et nytt referansebruk 28.

Til beregningene i 2014 hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgsriterier for og eventuelle endringer i antallet av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene 2 og 22 uendret, og å endre utvalgsriteriene for referansebruk 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I underkapittel 8.4 ble det i 2014 tatt inn en liten vurdering av tre referansebruk med kombinerte produksjoner, for å belyse hvilken betydning hver produksjonsgren har.

I årets beregninger er referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon» tatt ut. Årsaken er at det fra og med regnskapsåret 2015, som er basisår i årets referansebruksberegninger, ikke lenger er særvirkemidler for samdrift i melkeproduksjon og at partene derfor heller ikke har behov for dette referansebruket under jordbruksforhandlingene. I regnskapsåret 2015 (årets basisår) var det 24 samdrifter som var klassifisert som melkebruk i driftsgranskingsmaterialet. Disse melkesamdriftsbrukene er ikke en del av de ordinære driftsgranskingsbrukene og tilsvarende bruk har tidligere år derfor ikke gått inn i noen av de andre referansebrukene med melk og storfeslakt. Fra og med regnskapsåret 2015 (årets beregninger) inngår melkesamdriftene i det datamaterialet som referansebruksberegningene bruker på lik linje med de ordinære driftsgranskingsbrukene med melk. Dette innebærer at de fleste referansebrukene med melk og storfeslakt i ulik grad har fått økt antall årskyr og produksjonsomfang.

For de øvrige referansebrukene er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret i forhold til fjorårets beregninger. Årets referansebruk er beskrevet i underkapittel 1.4.

I driftsgranskingsmaterialet er det ikke grunnlag for å normalisere fruktavlingene på referansebrukene slik som det blir gjort for korn og poteter. På Vestlandet var 2015 det svakeste avlingsåret for frukt siden 2001. De fleste driftsgranskingsbrukene med frukt i gruppen av bruk som utgjør referansebruk 9 «Frukt og bær», ligger på Vestlandet. I årets referansebruksberegninger er inntektsposten «Frukt og bær» på referansebruk 9 derfor økt med 32,0 prosent i regnskapsåret 2015 (basisåret). Dette tilsvarende en tilnærmet normalisering av avlingsnivåene for epler, pærer, plommer og moreller, mens inntektene fra bær som inngår i den samme inntektsposten, er beholdt uendret. Prosentøkningen inkluderer dessuten en korrigering for et antatt tilhørende høyere arbeidsforbruk som følge av normaliseringen. Det understrekes at dette er en

tilnærming da det ikke er regnet inn effekter på andre poster i regnskapet som vil kunne være påvirket av en slik volumøkning. Det er ikke gjort spesielle endringer på referansebruk 9 i de to framregningsårene 2016 og 2017.

Budsjettnemnda har i årets beregninger ikke regnet fram referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter». Høsten 2014 kom en brå salgssvikt for kylling etter oppslag om forekomst av antibiotikaresistente bakterier i fjørfekjøtt og diskusjon om narasin var et nødvendig førtilsetningsstoff. For kyllingprodusentene ble 2015 et spesielt vanskelig år. Markedet for kylling har fra da vært preget av store omskiftninger, med endringer i markedsandeler og ulike tilpasninger til markedssituasjonen. Næringen har også gått over til narasinfritt fôr. Både fôrforbruket per kylling og kostnadene til innkjøp av livkyllinger har økt. Produsentene er delvis kompensert for kostnadsøkninger ved narasinfri kylling. På grunn av store utfordringer knyttet til volum- og kostnadsendringer i kyllingproduksjonen, har Budsjettnemnda ikke funnet godt nok faglig grunnlag for å regne fram referansebruket til 2016 og 2017 i årets beregninger

Detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke gjengitt i denne publikasjonen. En har valgt å presentere bare noen få sentrale resultatmål. For spesielt interesserte vil mer detaljerte beregningsresultater bli å finne på NIBIO sine internettsider. Tallene for 2017 viser budsjetterte tall før jordbruksforhandlingene, dersom annet ikke er sagt. I tabell 8.14 er vist fullt utslag (helårsvirkning) av jordbruksoppjøret i 2017.

1.2 Historisk om utviklingen av referansebruk

Som følge av Stortingets vedtak den 1. desember 1975 «Om inntektsopptrappingen i landbruket», ble det et utvidet behov for å kunne sammenligne inntektsnivået i landbruket med inntektsnivået i industrien. Fra før av hadde en totalalkylen for jordbruket, som viser det totale inntekts- og kostnadsnivået i næringen. Men behovet ble nå utvidet til å gjelde de forskjellige produksjoner, bruksstørrelser og distrikter. Problemene omkring registrering av inntektsnivået i landbruket ble tatt opp i St.meld. nr. 14 (1976–77) «Om landbrukspolitikken» og i St.meld. nr. 80 (1978–79) «Om inntekt og levekår i landbruket».

En av de viktigste oppgavene Budsjettnemnda ble pålagt i de nevnte Stortingsdokumentene, var å utforme et sett av modellbruk og beregne årsverksinntekten på disse i samsvar med de retningslinjer som ble gitt i dokumentene. Videre å beregne et sammenveid gjennomsnitt av årsverksinntekten i modellbrukssystemet på grunnlag av en sammenveingsmodell med beregnede vektall for den enkelte modell.

Formålet med modellbrukene var å ha et måleinstrument som viste inntektene i jordbruket i forskjellige produksjoner, bruksstørrelser og distrikter, og som kunne brukes til å sammenligne gjennomsnittlig inntektsnivå med gitte normer for effektivitet i jordbruk og industri.

Navnebyttet til referansebruksberegningene fra 1993 markerer et skille i bruken av materialet. Det var en tilpassing av de tidligere modellbruksberegningene etter de retningslinjer som St.prp. nr. 8 (1992–1993) satte. Sammenveid modellbruksinntekt blir ikke lenger nytt til sammenligning av inntektsnivå og -utvikling i jordbruket med andre grupper, og ble derfor tatt ut av referansebruksberegningene. Likeledes ble kalkylemodellene, som var med i modellbrukssystemet først og fremst for beregning av sammenveid inntekt, tatt ut.

Grunnlaget for referansebrukene i perioden 1993–2000 var som for de tidligere modellene, et utvalg av bruk fra regnskapsundersøkelsene ved NILF (nå NIBIO). Bakgrunns materialet for hvert referansebruk var 15–25 utvalgte driftsgranskingsbruk i driftsgranskingsmaterialet sammenfattet i basismodeller. Budsjettnemnda justerte basismodellene etter prinsipper som var trukket opp for utarbeidelse av referansebrukene, og regnet fram materialet til det år forhandlingene fant sted.

Referansebrukene fra 1993 til 2000 nyttet i større grad enn modellbrukene, registrerte tall direkte uten normering eller annen justering. Men det ble fremdeles gjort enkelte justeringer i forhold til basismaterialet og fortsatt ble både arbeidsforbruket og kapitalen normert i beregningene.

Fra 2001 ble det i realiteten gjort et større brudd i referansebruksberegningene enn i 1993 selv om navnet denne gangen ikke ble endret. Referansebrukene ble lagt om i tråd med St.meld. nr. 19 (1999–2000). Det innebærer at man nytter grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid eller kapital. Ingen referansebruk er direkte sammenlignbare med referansebrukene en hadde fram til og med 2000.

1.3 Referansebrukene og totalalkylen for jordbruket

Både på referansebrukene og i totalalkylen for jordbruket er beregningene gjort ved den faktiske markedssituasjonen. Totalalkylen omfatter hele jordbruket, mens referansebrukene dekker et utvalg av produksjoner, bruksstørrelser og geografiske områder. Inntektsutviklingen målt ved referansebrukene kan ikke uten videre sammenlignes med materialet i totalalkylens normaliserte regnskaper. Blant annet er referansebrukene volumfaste og fanger dermed ikke opp produsentenes tilpasninger i framregningsperioden, og heller ikke den del av produktivitsutviklingen som skyldes endringer i bruks- og besetningsstørrelser og endringer i bruksstrukturen (strukturutviklingen) ellers. Det er gjort egne volumframregninger for å ta hensyn til volumtilpasninger som i praksis vil skje i framregningsperioden (se kapittel 4). I totalalkylens normaliserte regnskaper kommer alle effekter av produktivits- og strukturutviklingen til uttrykk. I totalalkylen inntektsføres også en del statstilskuddsposter som ikke gir inntektsvirkning på referansebrukene. For nærmere

omtale av årsaker til forskjeller mellom referansebruksberegningene og totalkalkylens normaliserte regnskaper viser en til underkapittel 8.5.

1.4 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 27 referansebruk presentert i de to tabellene 1.1 og 1.2 nedenfor.

Til beregningene i 2014 hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vedtok da å beholde referansebrukene 2 og 22 uendret, og å endre utvalgskriteriene for referansebruk 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I 2011 ble det tatt inn ett nytt referansebruk, referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon». I årets beregninger er referansebruk 28 tatt ut. Årsaken er at det fra og med regnskapsåret 2015, som er basisår i årets referansebruksberegninger, ikke lenger er særvirkemidler for samdrift i melkeproduksjon og at partene derfor heller ikke har behov for dette referansebruket under jordbruksforhandlingene. I 2007 ble det dessuten tatt inn et kapittel med noen resultater fra en analyse av driftsøkonomien i samdrifter i norsk melkeproduksjon. Kapitlet har siden blitt oppdatert med resultater fra «Driftsgranskingar i jord- og skogbruk». Dette kapitlet er tatt ut i årets referansebruksmateriale.

Det ble i 2011 også gjort endringer i utvalgskriteriene for referansebrukene 12–14. Referansebruk 12 og 13 består nå henholdsvis av de $\frac{1}{3}$ minste og de $\frac{1}{3}$ største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet. Referansebruk 14 består nå av de 25 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet.

I 2007 ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 1.1) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskingene (tabell 1.2).

Ut over at det tidligere referansebruk 28 nå er tatt ut, er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret i forhold til fjorårets beregninger. I regnskapsåret 2015 (årets basisår) var det 24 samdrifter som var klassifisert som melkebruk i driftsgranskingsmaterialet. Disse melkesamdriftsbrukene er ikke en del av de ordinære driftsgranskingsbrukene og tilsvarende bruk har tidligere år derfor ikke gått inn i noen av de andre referansebrukene med melk og storfeslakt. Fra og med regnskapsåret 2015 (årets beregninger) inngår melkesamdriftene i det datamaterialet som referansebruksberegningene bruker på lik linje med de ordinære

driftsgranskingsbrukene med melk. Dette innebærer at de fleste referansebrukene med melk og storfeslakt i ulik grad har fått økt antall årskyr og produksjonsomfang.

Tabell 1.1 Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk			Antall bruk
nr.	Produksjon og omfang	Område	i 2015
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	335
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	93
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	118
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter	Landet	20
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	33
6	Egg og planteprodukter. 7 136 høner + 252 dekar korn	Landet	16
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	17
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	55
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	27
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjørfe-slakt	Landet	19

Tabell 1.2 Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk			Antall bruk
nr.	Produksjon og omfang	Område	i 2015
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	24
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	112
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	112
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	25
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	26
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets andre bygder	43
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	20
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	36
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	77
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	70
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	63
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	55
23	Korn (de 20 største brukene). 870 dekar korn	Østlandet	20
24	Korn og korn/svin. 310 dekar + 22 avlssvin	Trøndelag	29
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	26
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	22
27	Sau (de 25 største brukene). 278 v.f. sauer	Landet	25

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2015. Basisåret i beregningene er 2015, og disse tallene er som regel regnet fram til 2016 etter registrert prisutvikling i total kalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2017 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i total kalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et

oppdatert grunnlag for å beregne utslag når volumframregninger fra regnskapsåret 2015 er inkludert.

For å få et mest mulig stabilt materiale, har det vært et mål at referansebrukene bygger på mange faktiske bruk. For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Referansebruksinndelingen er naturligvis preget av hva som er mulig ut fra grunnlagsmaterialet. Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 1.1). Geografi er prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner i referansebruk (tabell 1.2).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen, jf. kapitlene 2.2 og 7.4. Tabellene under viser referansebrukenes soneplassering i årets beregninger.

Tabell 1.3. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Produksjoner

Ref.bruk			AK	Kjøtt	Melk
nr.	Produksjon og omfang	Område	sone	sone	sone
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	5	2	D
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	1		
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	5	2	
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgaier	Landet	6	4	G
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	1		
6	Egg og planteprodukter. 7 136 høner + 252 dekar korn	Landet	1		
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	1		
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	5	2	
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	5	2	
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjørfeslakt	Landet	1		

Tabell 1.4. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	AK sone	Kjøtt sone	Melk sone
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	5	2	D
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	5	2	D
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	5	2	D
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	5	2	D
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	1	1	B
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets andre bygder	5	2	C
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rogal., Jæren	2	1	A
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agd. og Rog. andre bygd.	5	2	B
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	5	2	D
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	4	2	C
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	6	4	G
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	3		
23	Korn (20 største brukene). 870 daa korn	Østlandet	1		
24	Korn og korn/svin. 310 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	4		
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	5	2	
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	6	4	
27	Sau (25 største brukene). 278 v.f. sauer	Landet	5	3	

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne publikasjonen, men er å finne på NIBIOs internettsider.

2 Prinsipper for referansebruksberegninger basert på driftsgranskingene

2.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gardsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra drøyt 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats i jordbruket på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å normalisere kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se underkapittel 3.3).

2.2 Tilskuddsberegning

Når en regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingene, vil ingen av driftsgranskingsbrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert i bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene reflekterer de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

2.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

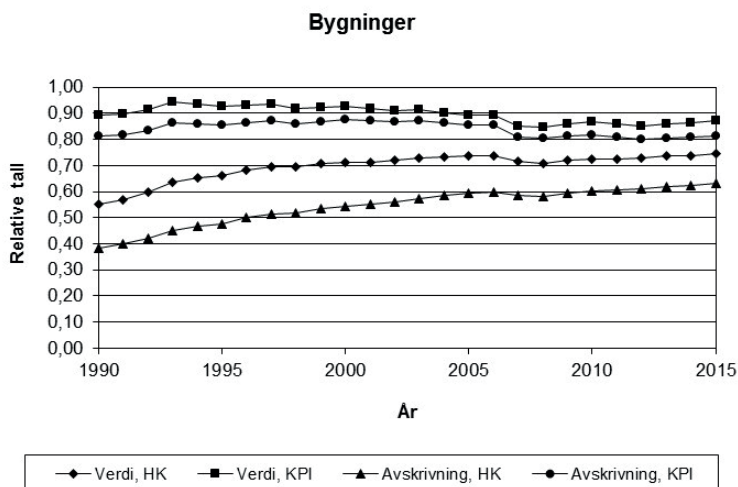
I driftsgranskningene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskningene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid. Det regnes med en forventet levetid på 15 år for maskiner og biler, 20 år for grøfter og faste vanningsanlegg og 30 år for driftsbygninger.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldoprinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

2.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figur 2.1 er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.

Figur 2.1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi, som er nasjonalregnskapets prinsipp, er satt til 1,00. I totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). For bygninger gir det verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelses-prinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historisk kostnad. For bygninger, som har lang levetid, betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60–75 prosent av gjenanskaffelsesverdien, mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivingsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

2.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringene ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i driftsgranskingene og referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldoprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygger en driftsbygning med inventar til 5 mill. kr i år 2000. En annen bedrift bygger eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen vil byggekostnaden ha økt med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 vil være nesten 80 000 kr høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det føres lineær avskrivning. Dersom avskrivningen gjøres etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivningssats for bygning og inventar er 6 prosent, blir forskjellen om lag 145 000 kr.

Tabell 2.1 Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i år 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis år 2000 og år 2010. Kr per foretak

	Bygd i år 2000	Bygd i år 2010	Differanse
Lineær avskrivning i år 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i år 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndele foretakene etter størrelse. I tabell 2.2 er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 12 med 15 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 14 med 63 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 2.2 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er derfor mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 2.2 Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomfang. Regnskapsåret 2015

	Referansebruksnummer			
	12	1	13	14
Antall årskyr	15	28	45	63
Sum avskrivninger, kr	104 972	221 488	384 088	569 404
Sum kostnader, kr	852 668	1 589 656	2 514 434	3 727 282
Sum arbeidstimer	3143	3712	4324	5155
Avskrivninger, kr per årsku	7 093	7 882	8 516	8 995
Sum kostnader, kr per årsku	57 613	56 571	55 752	58 883
Kostnader inkl. familiens arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kr per årsku	92 184	79 166	73 375	74 883
Sum arbeidstimer per årsku	212	132	96	81
Vederlag til arbeid og egenkapital, kr	465 526	673 847	885 597	1 163 897
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kr	273 273	334 927	377 874	416 564

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per bås plass med økende driftsomfang. Avskrivninger per årsku i tabell 2.2 illustrerer forskjeller i investeringstidspunkt mellom referansebrukene.

Kostnader inkludert verdsetting av familiens arbeid til 181 kr per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku.

Referansebruket med 15 årskyr har da en total kostnad per årsku som er om lag 23 prosent høyere enn referansebruket med 63 årskyr.

2.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

2.7 Leid arbeid/arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

3 Fra driftsgranskingsbruk til referansebruk

3.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskningene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskningene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

3.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1 845 timer i et årsverk.

3.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og poteter

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebruk 7 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 3.1 Beregnet normalårsavling for poteter på referansebruk 7 i 2015. Kg per daa

Referansebruk nr.	Område	2015
7	Landet	2 487

I tabell 3.2 er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2015 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2006–2015, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert. Dette referansebruket har delvis hatt svært lave beregnede avlingstall flere år i 10-årsperioden og i enkelte år mangler det salgsavling for kornarealer. Årsaken kan i begge tilfeller være at kornavling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Det kan bli feil å normalisere opp eller ned solgt kornavling samtidig som referansebruket kan ha brukt en del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Tabell 3.2 Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2015 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Referansebruk	Bygg	Havre	Hvete
	2015	2015	2015
1	319		
2	407	416	459
5	373	427	480
6	371	394	417
7	477	413	496
8	364		
10	453	412	429
13	303		
14	419	401 ¹	
15	320	312 ¹	329
20	376		
22	400	404	444
23	445	440	470
24	375	328	

1) Gjennomsnitt over de siste 7 år

3.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjons-inntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Det var varierende forhold for fruktdyrking i Norge i 2015. Mens det på Østlandet var et normalt godt fruktår, var det et katastrofeår for mange dyrkere på Vestlandet. Siden de fleste driftsgranskingsbrukene med frukt er fra Vestlandet, preges avlingsresultatet av dette. Epleavlingene lå 34 prosent under middel per dekar for siste tiåret, for pærer lå avlingene 33 prosent under tiårsmiddelet. Moreller lå 57 prosent under middelet for siste tiåret, mens plommer lå 36 prosent under. Epleavlingene lå på 687 kg per dekar

i snitt. Pæreavlingene lå på 414 kg per dekar, plommer 267 kg og moreller 168 kg per dekar.

På Vestlandet var 2015 det svakeste avlingsåret for frukt siden 2001. I årets referansebruksberegninger er inntektsposten «Frukt og bær» på referansebruk 9 derfor økt med 32,0 prosent i regnskapsåret 2015 (basisåret). Dette tilsvarer en tilnærmet normalisering av avlingsnivåene for epler, pærer, plommer og moreller, mens inntektene fra bær som inngår i den samme inntektsposten, er beholdt uendret. Det er ikke gjort spesielle endringer på referansebruk 9 i de to framregningsårene 2016 og 2017.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

3.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeøkning på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

4 Volumframregning på referansebrukene

4.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2016 og 2017, er det gjort separate volumframregninger fra regnskapsåret 2015.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomsfang/bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser.

For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin, legges stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling, til grunn. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige volumutviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 4.1 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trend-beregningene.

Tabell 4.1 Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er brukt ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

	Prisindeks for omregning til volumtall
Sum inntekter planteproduksjon – på referansebruk med driftsform korn og korn/svin	Stigningskoeffisient fra NIBIO sine normalårsavlingsberegninger
Sum inntekter planteproduksjon – på øvrige referansebruk	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med melk og storfeslakt	Sammenveid indeks for melk og storfekjøtt inklusive grunntilskudd
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn	Sum husdyrprodukt
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med sau	Sammenveid indeks for sau- og lammekjøtt inklusive grunntilskudd og ull
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn/svin	Sum gris
Tilskudd – på referansebruk med driftsform korn	Benytter arealtrenden
Tilskudd – på øvrige referansebruk	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader – på referansebruk med driftsform korn	Sammenveid indeks handelsgjødsel/kalk (20 %), andre kostnader ved planteproduksjon (60 %) og vedlikehold (20 %)
Sum variable og faste kostnader – på referansebruk med driftsform korn/svin	Sammenveid indeks kraftfôr (50 %) og andre kostnader (50 %)
Sum variable og faste kostnader – på øvrige referansebruk	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabell 4.2 er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 4.2 Antall jordbruksbedrifter med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	2008–2015
Melk og storfeslakt	1	169
Korn	2	57
Sau	3	45
Korn/svin	5	22

Volumframregningene fra regnskapsåret 2015 er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4 og 11–21 regnes forholdsvis ut fra volumframregningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 22 og 23 regnes ut fra volumframregningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9 og 25–27 regnes ut fra volumframregningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6, 10 og 24 regnes ut fra volumframregningene for korn/gris (nr. 5).

4.2 Skift i volumutviklingen

Det kan være et problem og det bidrar til usikkerhet at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i volumutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2008–2015 kan gi et dårlig bilde av volumutviklingen i perioden 2015–2017, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

4.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene

I tabell 4.3 er resultater for volumframregningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 4.3 Volumendringer, i 2015-priser og 1845 timer per årsverk

Referanse- bruk	Trend (årlig endring, 2015-priser)						Per årsverk Med effekt av endret arb.forbruk, kr/årsverk
	Plante- prod., kr/bruk	Husdyr- prod., kr/bruk	Direkte tilskudd, kr/bruk	Kostnader ekskl. kapital, kr/bruk	Arbeids- forbruk, timer/bruk	Innt. – kostn. (ekskl. avskr.) + tilskudd, kr/bruk	
1 Melk og storfeslakt	300	32 400	15 900	36 500	13	12 100	4 900
2 Korn	8 500	100	4 900	9 000	-9	4 400	13 800
3 Sau	100	-1 600	11 900	7 700	-10	2 700	3 200
5 Korn/svin	4 900	36 800	1 500	4 400	-30	35 700	27 300

For melkeproduksjonsbrukene gir beregningene en økning på 4 900 kr per årsverk, som er omtrent uendret fra beregningene i fjor. Trendene for husdyrinntekter og kostnader går opp med henholdsvis 2 200 og 1 900 kr. Trenden for arbeidsforbruket øker med 13 timer per bruk, mot 20 kr ved beregningene i fjor.

For bruk med driftsformen sau gir årets beregninger en økning på 3 200 kr per årsverk mot en økning på 3 000 kr ved beregningen i fjor. En mindre negativ trend for husdyrinntektene oppveier økningen i trenden for kostnader.

I kornproduksjonen er trenden for inntektene fra planteproduksjonen høyere enn ved beregningene i fjor. Normalårsavlingens stigningskoeffisient for 2015 gir en årlig avlingsnedgang for korn i alt på 2,6 kg per dekar, mot minus 2,0 kg per dekar for 2014. Arealet på de 57 brukene som var med i hele perioden 2008-2015, var i gjennomsnitt 372 dekar mot 368 dekar ved beregningen i fjor. En har brukt Totalkalkylens pris på 2,58 kr per kg for korn i alt. Dette gir 2 500 kr per bruk i årlig inntektsnedgang som følge av redusert avling. I tillegg kommer endringen i arealet på brukene. Arealtrenden er positiv med 11,6 dekar per år. Med en normalårsavling på 366 kg per dekar og kornpris på 2,58 kr per kg blir inntektsøkningen på 11 000 kr per bruk fordi arealet øker. I alt blir trenden for inntekter i planteproduksjonen 8 500 kr per bruk, som er en økning på 4 500 kr siden fjorårets beregning. Ved beregningen av trenden for direkte tilskudd, benytter en samme arealtrend som for planteproduksjonen og multipliserer med satsen for arealstøtte i 2015 på 421 kr per dekar. Denne utgjøres av sum kulturlandskaps-, areal-, RMP- og SMIL-tilskudd for landet. Satsen for kulturlandskapstilskuddet er 186 kr per dekar og arealtilskuddet 169 kr per dekar etter vektning med kornarealet i de ulike sonene. For RMP og SMIL har en regnet med 66 kr per dekar. Dette gir en trend på 4 900 kr per bruk for direkte tilskudd. Trenden for kostnader utgjør 9 000 kr. Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig økning på 4 400 kr per bruk. At dette blir 13 800 kr per årsverk skyldes at arbeidsinnsatsen på brukene i snitt utgjør 0,46 årsverk samt at arbeidsforbruket reduseres med snaut 10 timer (trenden for arbeid) per år.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en volumøkning på 27 300 kr per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var en økning på 8 500 kr. Trenden for inntektene fra planteproduksjonen går opp med 3 200 kr per bruk mens trenden for husdyrinntekter per bruk går opp med 8 800 kr og for direkte tilskudd med 4 100 kr sammenlignet med beregningene i fjor. Beregnet trend for kostnader er 10 700 kr lavere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor.

I tabellene 4.4 og 4.5 er vist utslag av volumframregningene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i henholdsvis 2016-priser og 2017-priser.

Tabell 4.4 Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2015 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr per årsverk

			2016	2017
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	4 800	9 800
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	12 800	25 300
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	3 100	6 500
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter	Landet	5 600	11 300
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	27 000	52 700
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	21 600	42 200
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	18 200	36 200
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	4 000	8 400
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	5 200	10 700
10	Fjòrfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjòrfeslakt	Landet		

Tabell 4.5 Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2015 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr per årsverk

			2016	2017
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	4 700	9 600
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	4 000	8 000
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	5 500	11 100
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	6 000	12 200
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	5 500	11 200
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets andre bygder	5 100	10 400
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rogal., Jæren	5 200	10 500
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agd. og Rog. andre bygder	4 500	9 100
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	4 400	9 000
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	4 800	9 800
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	4 900	10 000
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	3 800	7 600
23	Korn (de 20 største brukene). 870 daa korn	Østlandet	25 600	50 900
24	Korn og korn/svin. 310 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	22 300	43 500
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	2 600	5 300
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	3 900	8 200
27	Sau (de 25 største brukene). 278 v.f. sauer	Landet	3 600	7 500

Beregningsresultatet for referansebruk 2 er brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for blant annet referansebruk 22 og 23. Årsaken til sterkere volumframregning per årsverk for referansebruk 23 sammenlignet med 22 er at vederlaget for disse to er henholdsvis 419 400 kr per årsverk og 62 200 kr per årsverk.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

5 Priser på enkelte poster på referansebrukene

5.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av total kalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2015 er lik den beregnede budsjettprisen for 2016 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2015/2016. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2016 lik budsjettprisen for 2017 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2017 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2016. Her i referansebrukspublikasjonen som utgis etter jordbruksoppgjøret, blir prisendringer som er bestemt i jordbruksoppgjøret 2017, lagt inn i tabell 8.14 som viser fullt utslag (helårsvirkning) av jordbruksoppgjøret.

5.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper og med eventuelle målprisendringer fastsatt i årets jordbruksoppgjør.

5.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2015 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket.

Framregningen fra 2015 blir gjort på grunnlag av utviklingen i total kalkylens melkepris. I total kalkylen føres etterbetalingen på det året den er opptjent. Det betyr at etterbetalinger som ble utbetalt til melkeprodusentene for eksempel i 2016, i total kalkylen er ført som etterbetaling i 2015 (opptjeningsåret). Det ble fra og med beregningene i 2011 vedtatt å korrigere for denne ulike periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av melkeprisen i referansebruksberegningene.

Tabellen nedenfor viser melkeprisen og den ulike periodiseringen av etterbetalingene i de to beregningssystemene for årene 2011–2017.

Tabell 5.1 Melkepris og periodisering av etterbetaling. Kr per liter

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Melkepris i totalkalkylen	4,70	4,75	4,80	5,20	5,55	5,64	5,42
Herav etterbetaling	0,42	0,26	0,26	0,43	0,59	0,66	0,44
Melkepris driftsgr./Referansebruk nr. 1	4,50	4,85	4,76	4,98	5,33	5,51	5,58
Herav etterbetaling	0,23	0,42	0,26	0,26	0,43	0,59	0,66

Tabellene under viser framregningen av melkeprisen på referansebruk nr. 1 i årets beregninger.

Tabell 5.2 Melkeprisen på referansebruk nr. 1 i 2015 og 2016. Kr per liter

	2015	Utvikling fra 2015 til 2016	2016
Melkepris referansebruk nr. 1	5,33		
+endring melkepris, totalkalkylen		0,09	
– endring i etterbetaling, totalkalkylen		0,07	
+endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,16	
=korrigert utvikling fra 2015 til 2016		= 0,18	
Melkepris referansebruk nr. 1			5,51

Tabell 5.3 Melkeprisen på referansebruk nr. 1 i 2016 og 2017. Kr per liter

	2016	Utvikling fra 2016 til 2017	2017
Melkepris referansebruk nr. 1	5,51		
+endring melkepris, totalkalkylen		– 0,22	
– endring i etterbetaling, totalkalkylen		– 0,22	
+endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,07	
=korrigert utvikling fra 2016 til 2017		= 0,07	
Melkepris referansebruk nr. 1			5,58

Pristillegget til produsent for økologisk produsert melk ble økt med 10 øre per liter fra 1. juli 2016. Dette er tatt hensyn til i framregningen av melkeprisen fra 2015 til 2016 og fra 2016 til 2017 på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» i årets referansebruksberegninger

5.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalkalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

5.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen. På grunn av omlegging av tilskuddsordningen for ull er ullprisen i årets referansebruksberegninger regnet fram uten endringer fra regnskapsåret 2015 (basisåret) på det enkelte referansebruk

5.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 3,6 prosent fra 2015 til 2016 og med 2,0 prosent fra 2016 til 2017. I relative tall blir dette:

2015 = 100,0 2016 = 103,6 2017 = 105,6

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

6 Tilskudd

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

Tilskuddssatsene etter jordbruksoppgjøret 2017 er tatt med, selv om de fleste resultatallene som presenteres senere, er før oppgjør.

6.1 Pristilskudd

6.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 6.1 Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2015	2016	2017	2018
Geitemelk	326,00	336,00	336,00	336,00
Sauerkjøtt	381,00	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00	515,00

6.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabell 6.2.

Tabell 6.2 Sats for distriktstilskudd melk. Øre per liter

Sone	2015	2016	2017	2018
A ¹	0	0	0	0
B	12	12	12	12
C	31	31	31	31
D	44	44	44	47
E	54	54	54	54
F	67	67	67	67
G	92	92	92	95
H	113	113	113	116
I	171	171	171	174
J	180	180	180	183

1) Omfatter landet utenom sonene B-J

6.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabell 6.3.

Tabell 6.3 Sats for distriktstilskudd for kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2015	2016	2017	2018
1	0	0	0	0
2	455	455	455	495
3	735	735	735	775
4	1 130	1 130	1 130	1 170
5	1 190	1 190	1 190	1 230

Tabell 6.4 Sats for distriktstilskudd for kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2015	2016	2017	2018
1	0	0	0	0
2	455	455	455	495
3	735	735	735	775
4	1 330	1 330	1 330	1 370
5	1 380	1 380	1 380	1 420

Tabell 6.5 Satser for distriktstilskudd for kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2015	2016	2017	2018
1	0	0	0	0
2	0	0	0	0
3	0	0	0	0
4	510	510	510	510
5	540	540	540	540
Vestlandet og Agder ¹	110	110	110	110

1) Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Aust-Agder og Vest-Agder

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppkjøret i 2014 ble satsene for Vestlandet og Trøndelag beholdt uendret på henholdsvis 45 øre og 22 øre per kg mens satsen for Nord-Norge ble økt med 15 øre til 120 øre per kg. Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble satsene for Vestlandet og Nord-Norge beholdt uendret mens distriktstilskudd til egg i Trøndelag ble avviklet. Ved jordbruksoppkjøret i 2016 ble satsen for Vestlandet redusert med 20 øre til 25 øre per kg og satsen for Nord-Norge redusert med 45 øre til 75 øre per kg. Ved årets jordbruksoppkjøret ble begge satsene beholdt uendret. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

6.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt

Ved jordbruksoppkjøret i 2013 ble det etablert et nytt kvalitetstilskudd for alt storfeslakt med kvalitet O og bedre, med unntak av slaktekategorien «Ku». Det nye tilskuddet blir utbetalt til produsent via slakteriene for slakt levert fra og med januar 2014. Ved jordbruksoppkjøret i 2014 ble tilskuddssatsen videreført uendret. Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble tilskuddssatsen økt med 30 øre per kg. Ved jordbruksoppkjøret i 2016 ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 1,0 kr per kg samtidig som satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 3,0 kr per kg. Ved årets jordbruksoppkjøret ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 50 øre per kg samtidig som satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 50 øre per kg. Samtidig ble det, i tillegg til gjeldende krav om kvalitetsklasse for kjøttfylde, innført et kvalitetskrav om fettklasse 4- eller lavere for slakt levert fra og med 1. januar 2018.

Tabell 6.6 Satser for kvalitetstilskudd storfekjøtt. Kr per kg

	2015	2016	2017	2018 ²
Storfeslakt ¹ , kvalitet O+ og bedre	3,70	4,00	7,00	7,50
Storfeslakt ¹ , kvalitet O	3,70	4,00	3,00	2,50

1) Med unntak av slaktekategori «Ku» utenom «Ung ku»

2) For slakt levert fra og med 2018 er det, i tillegg til kravet om kvalitetsklasse for kjøttfylde, innført et kvalitetskrav om fettklasse 4- eller lavere

6.1.5 Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt

Tilskudd for lammeslakt kan gis for slakt av kvalitet O og bedre. Tilskuddet har tidligere blitt utbetalt som et produksjonstilskudd etter søknad, med grunnlag i antall dyr solgt til slakteri foregående år. Ved jordbruksoppgjøret i 2015 ble tilskudd til lammeslakt endret fra å være et produksjonstilskudd til å bli utbetalt til produsent med slakteoppjøret via godkjent slakteri. I omleggingsåret 2016 ble lammeslaktstilskuddet utbetalt med halv sats som et produksjonstilskudd med grunnlag i antall lam levert til slakt i kalenderåret 2015, og halv sats via slakteri til produsent for lam levert til slakt i kalenderåret 2016. I 2017 vil hele tilskuddssatsen bli utbetalt til produsent med slakteoppjøret via godkjent slakteri. Omleggingen av tilskuddsforvaltningen omfatter også tilskuddet til kjeslakt og tillegget for økologiske lammeslakt av kvalitet O og bedre. Ved årets jordbruksoppgjør ble kravet om kvalitetsklasse for kjøttfylde hevet til O+ for lammeslakt levert fra og med 1. juli 2017.

Tabell 6.7 Sats, tilskudd for lammeslakt og kjeslakt. Kr per slakt

	2015 ¹	2016 ²	2017 ³	2017 ⁴	2018
Lammeslakt, kvalitet O (O+) ⁵ og bedre		250	500	532	500
Tillegg økologiske lammesl., kval. O (O+) ⁵ og bedre		20	40	40	40
Kjeslakt med slaktevekt over 3,5 kg		150	300	300	300

- 1) I 2015 ble tilskuddene utbetalt som et produksjonstilskudd, jf. kapittel 6.3 tabellene 6.9 og 6.10
- 2) I 2016 ble det, i tillegg til satsene her, utbetalt sats som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015, jf. kapittel 6.3 tabellene 6.9 og 6.10
- 3) Fra og med 1. januar 2017 til og med 30. juni 2017 og med krav om kvalitetsklasse O
- 4) Fra og med 1. juli 2017 til og med 31. desember 2017 og med krav om kvalitetsklasse O+
- 5) Fra og med 1. juli 2017 er kravet til kvalitetsklasse for kjøttfylde O+

6.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon og til foretak med spesialisert kjøttfeproduksjon. Foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent kjøttferase) i spesialisert kjøttfeproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner.

Tabell 6.8 Driftstilskudd per foretak. Kr per foretak per år og kr per dyr per år

	2015	2016	2017	2018 ¹
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>				
Sør-Norge ²	125 000	124 770	132 050	
Sør-Norge Jæren	118 000	117 770	125 050	
Nord-Norge	133 000	132 770	140 050	
AK-sone 2				135 050
AK-sone 1, 3 og 4				144 050
AK-sone 5				156 050
AK-sone 6 og 7				164 050
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	133 000	132 770	140 050	164 050
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>				
Sør-Norge ² , kr per ku	25 000	24 954	26 410	
Sør-Norge Jæren, kr per ku	23 600	23 554	25 010	
Nord-Norge, kr per ku	26 600	26 554	28 010	
AK-sone 2				27 010
AK-sone 1, 3 og 4				28 810
AK-sone 5				31 210
AK-sone 6 og 7				32 810
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kr per geit</i>	4 926	4 918	5 187	6 076
<i>Spesialisert kjøttfeproduksjon</i>				
40 ammekyr eller flere	115 000	114 000	121 280	
40 ammekyr eller flere, AK-sone 1-4				131 280
40 ammekyr eller flere, AK-sone 5-7				145 280
6-39 ammekyr, kr per ammeku ³	2 875	2 850	3 032	
6-39 ammekyr, kr per ammeku ³ , AK-sone 1-4				3 282
6-39 ammekyr, kr per ammeku ³ , AK-sone 5-7				3 632

1) Foreløpige satser

2) Unntatt Jæren

3) Regnet fra første ammeku

I referansebruksberegningene er ordningen med differensierte satser regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk fra de ulike områdene som inngår i det enkelte referansebruk.

6.3 Tilskudd til husdyr

Tilskudd til husdyr er avgrenset til maksimalt 560 000 kr per søker for 2015, 2016 og 2017. Ved årets jordbruksoppgjør ble beløpsavgrensingen beholdt uendret på 560 000 kr per søker for 2018. Fra og med 2014 til og med 2016 er tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som en egen produksjonstilskuddsordning som ikke lenger skal omfattes av maksimalbeløpsavgrensingen for tilskudd til husdyr.

Tilskudd til husdyr utbetales til og med i 2017 to ganger i året. Fram til og med 2016 var søknadsfristene 20.01. og 20.08. Ved søknad 20.08. kom utbetalingene først i februar året etter. Tilskudd til husdyr etter jordbruksoppjøret 2016/2017 ble derfor først utbetalt i 2017 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.16, mens endringene i tilskudd

til husdyr med virkning for tellingen per 31.12.16 blir utbetalt andre halvår 2017. I denne publikasjonen er ingen endringer som følge av jordbruksoppjøret 2017 innarbeidet i resultatene for 2017. I stedet er helårsutslaget av endringer som følge av årets jordbruksoppjør, presentert i tabell 8.14.

Fra mai 2017 trådte et nytt produksjonstilskuddssystem i kraft. I det nye produksjonstilskuddssystemet er det to søknadsfrister og to telledatoer per år. Søknadsfristene er 15. mars (med telledato 1. mars) og 15. oktober (med telledato 1. oktober), med unntak av i 2017. I 2017 var første søknadsfrist 15. mai, med telledato 1. mai. Andre søknadsfrist blir 15. oktober, med telledato 1. oktober. Det vil bare bli én utbetaling i året, og tilskuddene blir utbetalt i februar året etter de to søknadsomgangene. Første utbetaling etter det nye produksjonstilskuddssystemet blir i februar 2018.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for årene 2015–2017 og foreløpige satser for 2018.

Tabell 6.9 Tilskudd til husdyr 2015, 2016, 2017 og 2018¹

Dyreslag	Sats, kr per dyr per år				
	Intervall	2015	2016	2017	2018 ¹
Melkeku	1–16	4 028	3 948	4 168	4 168
	17–25	2 072	2 032	2 022	2 022
	26–50	1 000	980	976	976
	>50	800	784	780	780
Storfe	Alle dyr	800	784	780	780
Melkegeit	1–125	1 500	1 470	1 462	1 462
	>125	550	540	538	538
Ammeku	1–50	3 980	3 900	3 880	3 880
	>50	800	784	780	780
Sau ² og ammegeit, over 1 år per 1. januar	1–100	1 000	1 009	1 044	
	>100	250	245	244	
Sau/lam og ammegeit, født året før eller tidligere	1–126				868
	>126				194
Utegangersau ³ (alle)	1–300	0 ³	0 ³	0 ³	0 ³
Lammeslakt ⁴	Kvalitet O og bedre	500 ⁴	245 ^{4,5}	0 ⁶	0 ⁶
	Over 3,5 kg	300 ⁴	147 ^{4,5}	0 ⁶	0 ⁶
Kjeslakt ⁴	Over 3,5 kg	300 ⁴	147 ^{4,5}	0 ⁶	0 ⁶
Avlsgris Sør-Norge ⁷	1–35	915	682	498	498
Avlsgris Jæren	1–35	765	534	350	350
Avlsgris Nord-Norge	1–35	1 202	962	776	776
Slaktegris ⁷	1–1 400 ⁸	23	18	14	14
Slaktegris Jæren	1–1 400 ⁸	19	14	10	10
Verpehøner Sør-Norge	1–5 000	10	10	10	10
Verpehøner Nord-Norge	1–1 000	24	24	24	24
Verpehøner Nord-Norge	1 001–5 000	10	10	10	10

1) Foreløpige satser

2) Sau uavhengig av driftsform (inklusive også utegangersau) fra og med 2015

3) Utegangersau behandles likt som annen sau fra og med 2015

4) Fra og med 2014 til og med 2016 er tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som egen ordning innenfor produksjonstilskuddene og skal fra da heller ikke lenger omfattes av maksimalbeløpsbegrensningen for tilskudd til husdyr

5) I 2016 ble satsen her utbetalt som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015. I tillegg ble det utbetalt en sats til produsent via slakteri med grunnlag i dyr levert til slakt i 2016, jf. kapittel 6.1.5 tabell 6.7

6) Fra og med 2017 utbetales hele tilskuddet til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri, jf. kapittel 6.1.5 tabell 6.7

7) Unntatt Jæren

8) Dyretallet overstiger begrensninger i WTO-avtalen (blå boks). Tilskuddsberettiget dyretall utgjør 91,27 % i intervallet i 2015, 91,19 % i intervallet i 2016 og 89,67 % i intervallet i 2017

De fastsatte satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabell 6.10. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for tilskudd til husdyr som er oppgitt i tabell 6.9.

Tabell 6.10 Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon, 2015, 2016, 2017 og 2018¹. Kr per dyr per år

	2015	2016	2017	2018 ¹
Dyreslag				
Melkeku	2 800	2 800	3 000	3 000
Ammeku	2 000	2 000	2 200	2 200
Andre storfe	600	600	700	700
Melkegeit og ammegeit	200	200	250	250
Sau over 1 år per 1. januar	450	450	500	500
Lammeslakt ^{2,3}	40	20 ²	0 ³	0 ³
Avlsgris	402	402	502	502
Slaktegris	260	260	300	300

1) Foreløpige satser

2) I 2016 ble satsen her utbetalt som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015. I tillegg ble det utbetalt en tilsvarende sats til produsent via slakteri med grunnlag i dyr levert til slakt i 2016, jf. kapittel 6.1.5 tabell 6.7

3) Fra og med 2017 utbetales hele tilskuddet til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri, jf. kapittel 6.1.5 tabell 6.7

6.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 1.1.1996.

Ved jordbruksoppkjøret i 2014 ble maksimalbeløpet hevet til 73 500 kr og satsene per dyr økt med 2,1 prosent. For melkeku og melkegeit/melkesau ble det imidlertid samtidig gjort en justering av satsene slik at strukturdifferensieringen ble fjernet. Dette resulterte i en reduksjon av satsen for de første 8 melkekyrne og de første 40 melkegeitene/melkesaue per foretak. Ved oppkjøret i 2014 ble dessuten utegangsau tatt inn i refusjonsordningen og likestilt med sau i tradisjonell drift.

Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble maksimalbeløpet hevet til 74 200 kr og satsene per dyr økt med 1,0 prosent.

Både ved jordbruksoppkjøret i 2016 og ved årets jordbruksoppkjør ble maksimalbeløpet og satsene per dyr videreført uendret.

6.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom mv.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for

husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppgjørene i 2014 og 2015 ble maksimal dagsats for tilskuddsordningen videreført uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2016 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 500 til 1 530 kr. Ved årets jordbruksoppgjør ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 530 til 1 555 kr.

6.6 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2015, 2016, 2017 og 2018 er vist i tabellene 6.11–6.14.

Tabell 6.11 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2015.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	186						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	Alt areal	75	0	110	210	236	286	
Korn	Alt areal	127	192	227	210			
Potet	Alt areal	80			930			
Grønnsaker	Alt areal	550			1 550			
Frukt	Alt areal	700			1 450			
Bær	Alt areal	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25						
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250						

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 186 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 686 kr per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk og som startet omleggingen senest i 2013. Omleggingstilskuddet ble avviklet for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 6.12 Sats for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2016.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	185							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal	75	0	110	210	240	286		
Korn	Alt areal	127	192	227					
Potet	Alt areal	80					930		
Grønnsaker	Alt areal	550					1 550		
Frukt	Alt areal	700				1 450			
Bær	Alt areal	1 000				1 450			
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	300							
Poteter	Alt areal	500							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 275							
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹							
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25							
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250							

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 185 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 685 kr per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk og som startet omleggingen senest i 2013. Omleggingstilskuddet ble avvirket for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

**Tabell 6.13 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2017.
Kr per dekar**

Vekst	Intervall	Sone					
		1	2	3	4	5	6
Kulturlandskapstilskudd:							
Alle vekster	Alt areal	170					
Arealtilskudd:							
Grovfôr	Alt areal	40	0	105	210	240	286
Korn	Alt areal	140	205	240	227		
Potet	Alt areal	80				930	
Grønnsaker	Alt areal	550				1 550	
Frukt	Alt areal	700			1 450		
Bær	Alt areal	1 000			1 450		
Økologisk arealtilskudd:							
Korn til modning	Alt areal	300					
Poteter	Alt areal	600					
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 425					
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹					
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25					

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 170 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 670 kr per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Tabell 6.14 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2018¹.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone					
		1	2	3	4	5	6
Kulturlandskapstilskudd:							
Alle vekster	Alt areal	155					
Arealtilskudd:							
Grovfôr	Alt areal	0	85	105	240	270	316
Korn	Alt areal	165	225	260	247		
Potet	Alt areal	80				930	
Grønnsaker	Alt areal	550				1 550	
Frukt	Alt areal	700			1 450		
Bær	Alt areal	1 000			1 450		
Økologisk arealtilskudd:							
Korn til modning	Alt areal	325					
Poteter	Alt areal	600					
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 500					
Grønngjødsling	Alt areal	500 ²					
Annet økologisk areal	Alt areal ³	25					

1) Foreløpige satser

2) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 155 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 655 kr per dekar

3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

6.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd) gis til dyr som i løpet av beitesesongen går minst 5 uker på utmarksbeite og som da har hoveddelen av det daglige grovfôrintaket fra beiting av utmark.

Tilskudd til dyr på beite (beitetilskudd) omfatter alle beitedyr som i løpet av beitesesongen går minst 12 eller 16 uker på beite. Kravet til antall uker er avhengig av i hvilken arealsone søkeren har driftssenter. Dette beitetilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeite, innmarksbeite, overflatedyrket og fulldyrket jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstillir minimumskravene til antall uker på beite.

Tabell 6.15 Satser for tilskudd til dyr på beite for 2015, 2016, 2017 og 2018¹.
Kr per dyr per år

Dyreslag	Intervall	AK-sone	Minimum antall uker på beite	2015	2016	2017	2018 ¹
Utmarksbeitetilskudd:							
Kyr, storfe og hester	Alle dyr	Alle	5	396	392	428	628
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	5	141	140	150	185
Beitetilskudd:							
Kyr, storfe, hester og hjort	Alle dyr	1–4	16	438	434	428	350
Kyr, storfe, hester og hjort	Alle dyr	5–7	12	438	434	428	350
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1–4	16	59	58	57	40
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5–7	12	59	58	57	40

1) Foreløpige satser

6.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Ved jordbruksoppgjøret i 2014 ble det generelle bunnfradraget økt med 3 000 kr til 6 000 kr per foretak per år. Både ved jordbruksoppgjøret i 2015, i 2016 og ved årets jordbruksoppgjør ble fradraget videreført uendret.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

7 Framregningsgrunnlag

7.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalkalkylen. Det er noen få unntak. Korn regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er, blir forklart i underkapittel 7.2. Leid arbeid er ikke en egen post i totalkalkylen fordi «vederlag til arbeid og egenkapital» skal gi avkastning til alt arbeid. Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 6.

I tabell 7.1 er framregningsgrunnlaget vist i tre kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2015 til 2016, fra 2016 til 2017 før oppgjør og den siste kolonnen viser hvordan effekten av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i underkapitlene 7.2–7.4.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

Tabell 7.1 Framregningssatser fra 2015 til 2016, fra 2016 til 2017 og framregningsgrunnlag for å vise helårsvirkningen av jordbruksoppjøret 2017

	Endring i totalalkylen fra 2015 til 2016 ¹	Endring i totalalkylen fra 2016 til 2017 ¹	Framregnings- grunnlag for å regne effekt av jordbruks- oppjøret 2017 (i forhold til 2017)
INNTEKTER			
Bygg	+ 4 øre/kg *	0 øre/kg *	+ 6 øre/kg
Havre	+ 9 øre/kg *	0 øre/kg *	+ 5 øre/kg
Hvete	+ 9 øre/kg *	0 øre/kg *	+ 7 øre/kg
Annet korn	101,4 % *	100,4 % *	100,9 %
Erter	102,5 %	100,0 %	101,7 %
Oljefrø	100,3 % *	100,0 % *	101,1 %
Poteter	+ 6 øre/kg *	0 øre/kg *	+ 15 øre/kg
Grovfôr	99,8 %	100,0 %	102,1 %
Grasfrø	104,2 %	104,0 %	102,1 %
Frukt og bær	100,4 % *	97,9 % *	102,2 %
Andre planteprodukter	101,6 %	103,7 %	102,2 %
Sum planteprodukter			
Storfe, melk	+ 18 øre/liter	+ 7 øre/liter	+ 3 øre/kg
Storfe, økologisk melk	+ 23 øre/liter	+ 12 øre/liter	+ 3 øre/kg
Storfe, livdyr	102,6 %	101,3 %	102,1 %
Kuslakt	+ 130 øre/kg	+ 69 øre/kg	102,1 %
Annet storfeslakt	+ 130 øre/kg	+ 69 øre/kg	102,1 %
Økologisk storfeslakt	+ 130 øre/kg	+ 69 øre/kg	102,1 %
Geit, melk	+ 18 øre/liter	+ 7 øre/liter	+ 3 øre/kg
Geit, livdyr og slakt	99,6 %	98,3 %	102,1 %
Slaktegris	- 16 øre/kg	- 109 øre/kg	0 øre/kg
Purker og råner, livdyr/slakt	99,4 %	96,0 %	100,0 %
Smågris	99,4 %	96,0 %	100,0 %
Sau, livdyr og slakt	90,4 %	91,5 %	98,0 %
Sau, ull	0 øre/kg	0 øre/kg	0 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 9 øre/kg	+ 65 øre/kg	101,5 %
Andre inntekter husdyrhold	99,6 %	98,3 %	102,1 %
Sum husdyrprodukter			
Leieinntekter (maskindel)	103,7 %	102,0 %	100,0 %
Andre inntekter	103,6 %	102,0 %	100,0 %
Sum inntekter før tilskudd			
Tilskudd i alt			
INNTEKTER I ALT			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

KOSTNADER			
Såkorn	102,8 %	106,2 %	101,0 %
Settepoteter	98,5 %	100,3 %	103,3 %
Såvarer og planter	102,4 %	96,8 %	102,1 %
Handelsgjødsel	103,2 %	88,0 %	102,1 %
Kalk	101,4 %	101,1 %	102,1 %
Plantevernmidler	105,8 %	102,4 %	102,1 %
Konserveringsmidler	100,3 %	100,2 %	102,1 %
Kraftfôr	100,8 %	100,6 %	101,0 %
Annet innkjøpt fôr	100,8 %	100,6 %	102,1 %
Diverse til husdyrholdet	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Innkjøp av dyr	99,6 %	98,3 %	102,1 %
Andre forbruksartikler	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Sum variable kostnader			
Leid arbeid	100,9 S	102,3 S	102,1 %
Mask. og redskaper, vedl.h.	102,0 %	102,0 %	102,1 %
Traktorer, vedlikehold	102,0 %	102,0 %	102,1 %
Skurtresker, vedlikehold	102,0 %	102,0 %	102,1 %
Yrkesbil, vedlikehold	102,2 %	104,3 %	102,1 %
Driftsbygninger, vedlikehold	102,8 %	102,1 %	102,1 %
Jord, grøfter, vannanl., vedl.h	102,7 S	102,1 S	102,1 %
Drivstoff	93,5 %	121,3 %	102,1 %
Leie av dyr	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Leie av kvote	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Leie av maskiner	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Leie av bygninger	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Jordleie	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Forsikring	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Elektrisk kraft	113,1 %	96,3 %	102,1 %
Adm. og andre faste kostn.	103,6 %	102,0 %	102,1 %
Sum faste kostnader			
Avskrivning., mask. og redsk.	103,0 S	102,9 S	100,0 %
Avskrivninger, traktorer	102,2 S	102,4 S	100,0 %
Avskrivninger, skurtresker	102,7 S	102,8 S	100,0 %
Avskrivninger, yrkesbil	100,9 S	101,0 S	100,0 %
Avskrivning., driftsbygninger	104,6 S	104,5 S	100,0 %
Avskrivn., jord, veger, vann.	103,6 S	103,6 S	100,0 %
Avskrivning., kontormaskiner	101,9 S	102,3 S	100,0 %
Sum avskrivninger			
KOSTNADER I ALT			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

RESULTATREGNING			
Inntekter i alt			
–Kostnader i alt			
=Driftsoverskudd			
+Leid arbeid	100,9 S	102,3 S	102,1 %
–Jordbrukets andel av gjeldsrenter	88,6 %	100,3 %	100,0 %
–Jordbrukets andel av kår	103,6 %	102,0 %	100,0 %
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk			
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive volumfram- regninger fra regnskapsåret 2015			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

7.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for kapitalutstyret. Årgangsindeksene skal uttrykke prisendringen i kapitalsaldoen som avskrives. Det beregnes årgangsindekser for maskiner og redskaper (20 år), for traktor (20 år), for skurtresker (20 år), for yrkesbil (15 år) og for byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

For å illustrere begrepet årgangsindeks, har en i tabellen under brukt kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 7.2 Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Indeks	355,8	360,2	363,0	370,7	378,2	386,2	400,0	408,0
Årgangsindeks						368,62	375,64	384,12
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,019	1,042

Årgangsindeksen for 2015 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2011–2014 pluss halvparten av indeksen for det første året (2010) og halvparten av indeksen for det siste året (2015) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2016 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2011–2016 og for år 2017 på grunnlag av årene 2012–2017.

7.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2015 = 100,0 \quad 2016 = 100,9 \quad 2017 = 103,2$$

For 2017 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 2,3 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå brukte før lønnsoppgjørene 2017.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

7.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolute endringen. Framregningen av tilskuddene reflekterer de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

8 Beregningsresultater

Resultater fra referansebruksberegningene 2015–2017 er presentert nedenfor.

8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 8.6–8.9 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 8.10–8.14.

I alle tre årene 2015, 2016 og 2017 er det generelle fradraget 63 500 kr og maksimalt fradrag 166 400 kr som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kr. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 72 900 kr forutsatt 38,4 prosent marginalsatt i 2015. I 2016 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag omtrent 67 100 kr forutsatt 38 prosent marginalsatt. I 2017 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag omtrent 63 700 kr forutsatt 37,7 prosent marginalsatt.

Tabellene 8.1 og 8.2 viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

Tabell 8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn. Kr per årsverk

	2015	2016	2017
1 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Landet	334 900	349 000	358 300
2 Korn, 387 dekar korn. Landet	208 800	219 900	215 400
3 Sau, 160 vinterfôra sauer. Landet	201 800	174 300	157 700
4 Melkeproduksjon geit, 127 årsgeiter. Landet	385 500	395 200	400 500
5 Svin og korn, 46 avlssvin + 364 dekar korn. Landet	430 900	428 300	375 100
6 Egg og planteprodukter, 7136 høner + 252 daa korn. Landet	344 900	360 200	424 300
7 Poteter og korn, 122 daa poteter + 451 daa korn. Landet	298 200	319 100	331 800
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	261 000	264 300	270 200
9 Frukt og bær, 51 dekar frukt og bær. Landet	335 200	336 300	333 000
10 Fjorfekjøtt og planteprodukter, 103 978 fjorfeslakt. Landet	400 800		

Tabell 8.2 Vederlag til arbeid og egenkapital. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn. Kr per årsverk

	2015	2016	2017
11 Økologisk melk og storfeslakt, 24 årskyr. Landet	327 300	340 700	352 000
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	273 300	281 300	290 400
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 45 årskyr. Landet	377 900	399 400	407 800
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 63 årskyr. Landet	416 600	440 200	445 800
15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Østlandets flatbygder	382 000	397 900	400 400
16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Østlandets andre bygder	354 900	366 800	375 700
17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	356 400	378 200	388 700
18 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	311 100	324 900	335 200
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	306 400	318 800	327 800
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	334 400	349 400	358 200
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	339 900	355 500	364 400
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	62 200	65 300	54 100
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 870 dekar korn. Østlandet	419 400	446 600	452 700
24 Korn og svin, 310 dekar korn + 22 avlssvin. Trøndelag	355 800	351 100	314 800
25 Sau, 134 vinterfôra sauer. Vestlandet	166 400	145 700	134 300
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	255 800	229 600	213 300
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 278 v.fôra sauer. Landet	234 000	196 800	172 400

Tabell 8.3 Resultatregning for hvert referansebruk. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn. Kr

1 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Landet

	335 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2 191 286	2 235 744	2 265 892
– Kostnader i alt	1 589 656	1 624 924	1 649 469
= Driftsoverskudd	601 630	610 820	616 423
+ Leid arbeid	149 496	150 841	154 280
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	72 638	64 365	64 567
– Jordbrukets andel av kår	4 641	4 807	4 903
= Vederlag til arbeid og egenkapital	673 847	692 489	701 233
/ Antall årsverk	2,012	2,012	2,012
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	334 927	344 192	348 538
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	4 800	9 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	334 927	348 992	358 338

2 Korn, 387 dekar korn. Landet

	93 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	647 816	659 593	659 600
– Kostnader i alt	539 327	554 631	561 994
= Driftsoverskudd	108 489	104 962	97 606
+ Leid arbeid	9 249	9 332	9 545
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	24 943	22 102	22 172
– Jordbrukets andel av kår	3 381	3 502	3 572
= Vederlag til arbeid og egenkapital	89 414	88 690	81 407
/ Antall årsverk	0,428	0,428	0,428
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	208 821	207 130	190 121
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	12 800	25 300
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	208 821	219 930	215 421

3 Sau, 160 vinterfôra sauer. Landet

	118 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	812 911	787 200	771 229
– Kostnader i alt	606 885	621 556	631 405
= Driftsoverskudd	206 026	165 644	139 824
+ Leid arbeid	66 365	66 962	68 489
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	23 989	21 257	21 324
– Jordbrukets andel av kår	2 899	3 003	3 063
= Vederlag til arbeid og egenkapital	245 503	208 346	183 926
/ Antall årsverk	1,217	1,217	1,217
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	201 761	171 224	151 155
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	3 100	6 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	201 761	174 324	157 655

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

4 Melkeproduksjon geit, 127 årsgeiter. Landet

	20 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 507 996	1 530 084	1 544 332
– Kostnader i alt	968 686	990 806	1 008 469
= Driftsoverskudd	539 310	539 278	535 863
+ Leid arbeid	128 834	129 994	132 957
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	48 675	43 131	43 267
– Jordbrukets andel av kår	2 913	3 017	3 078
= Vederlag til arbeid og egenkapital	616 556	623 124	622 475
/ Antall årsverk	1,599	1,599	1,599
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	385 478	389 584	389 179
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	5 600	11 300
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	385 478	395 184	400 479

5 Svin og korn, 46 avlssvin og 364 dekar korn. Landet

	33 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	3 147 622	3 137 232	3 036 968
– Kostnader i alt	2 475 230	2 522 934	2 551 356
= Driftsoverskudd	672 392	614 298	485 612
+ Leid arbeid	110 435	111 429	113 969
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	86 577	76 717	76 957
– Jordbrukets andel av kår	5 641	5 843	5 960
= Vederlag til arbeid og egenkapital	690 609	643 167	516 664
/ Antall årsverk	1,603	1,603	1,603
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	430 901	401 300	322 369
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	27 000	52 700
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	430 901	428 300	375 069

6 Egg og planteprodukter, 7 136 verpehøner og 252 dekar korn. Landet

	16 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2 842 847	2 863 303	2 944 977
– Kostnader i alt	2 436 538	2 476 720	2 504 855
= Driftsoverskudd	406 309	386 583	440 122
+ Leid arbeid	135 234	136 451	139 561
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	91 773	81 321	81 576
– Jordbrukets andel av kår	2 416	2 502	2 552
= Vederlag til arbeid og egenkapital	447 354	439 211	495 555
/ Antall årsverk	1,297	1,297	1,297
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	344 909	338 631	382 072
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	21 600	42 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	344 909	360 231	424 272

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

7 Poteter og korn, 122 dekar poteter og 451 dekar korn. Landet

	17 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 863 700	1 900 905	1 906 406
– Kostnader i alt	1 446 681	1 486 139	1 504 029
= Driftoverskudd	417 019	414 766	402 377
+ Leid arbeid	153 986	155 372	158 914
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	49 372	43 749	43 886
– Jordbrukets andel av kår	6 142	6 362	6 489
= Vederlag til arbeid og egenkapital	515 491	520 027	510 916
/ Antall årsverk	1,728	1,728	1,728
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	298 238	300 862	295 591
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	18 200	36 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	298 238	319 062	331 791

8 Storfeslakt/ammekyu, 30 ammekyr. Landet

	55 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 418 941	1 436 261	1 453 800
– Kostnader i alt	1 118 609	1 144 410	1 161 820
= Driftoverskudd	300 332	291 851	291 980
+ Leid arbeid	85 539	86 309	88 276
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	62 384	55 279	55 452
– Jordbrukets andel av kår	5 244	5 432	5 540
= Vederlag til arbeid og egenkapital	318 243	317 449	319 264
/ Antall årsverk	1,220	1,220	1,220
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	260 959	260 308	261 796
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	4 000	8 400
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	260 959	264 308	270 196

9 Frukt og bær, 51 dekar frukt og bær. Landet

	27 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 005 039	1 009 080	1 001 346
– Kostnader i alt	589 006	603 799	616 761
= Driftoverskudd	416 033	405 281	384 585
+ Leid arbeid	207 289	209 155	213 922
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	14 053	12 453	12 492
– Jordbrukets andel av kår	1 765	1 828	1 865
= Vederlag til arbeid og egenkapital	607 504	600 155	584 150
/ Antall årsverk	1,812	1,812	1,812
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	335 181	331 126	322 296
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	5 200	10 700
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	335 181	336 326	332 996

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 103 978 fjørfeslakt. Landet

	19 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	3 342 136		
– Kostnader i alt	2 955 655		
= Driftsoverskudd	386 481		
+ Leid arbeid	87 741		
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	94 950		
– Jordbrukets andel av kår	4 994		
= Vederlag til arbeid og egenkapital	374 278		
/ Antall årsverk	0,934		
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	400 779		
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0		
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	400 779		

11 Økologisk melk og storfeslakt, 24 årskyr. Landet

	24 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 851 571	1 891 578	1 929 028
– Kostnader i alt	1 356 651	1 387 527	1 417 179
= Driftsoverskudd	494 920	504 051	511 849
+ Leid arbeid	222 335	224 336	229 450
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	57 988	51 384	51 545
– Jordbrukets andel av kår	2 104	2 179	2 223
= Vederlag til arbeid og egenkapital	657 163	674 824	687 531
/ Antall årsverk	2,008	2,008	2,008
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	327 251	336 046	342 374
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	4 700	9 600
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	327 251	340 746	351 974

12 Melk (de 1/3 minste melkebrukene), 15 årskyr. Landet

	112 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 235 513	1 257 481	1 277 096
– Kostnader i alt	852 668	871 069	884 198
= Driftsoverskudd	382 845	386 412	392 898
+ Leid arbeid	105 916	106 869	109 305
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	20 804	18 435	18 492
– Jordbrukets andel av kår	2 431	2 518	2 568
= Vederlag til arbeid og egenkapital	465 526	472 328	481 143
/ Antall årsverk	1,704	1,704	1,704
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	273 273	277 265	282 440
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	4 000	8 000
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	273 273	281 265	290 440

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

13 Melk (de 1/3 største melkebrukene), 45 årskyr. Landet

	112 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	3 365 835	3 441 295	3 483 730
– Kostnader i alt	2 514 434	2 571 584	2 611 548
= Driftsoverskudd	851 401	869 711	872 182
+ Leid arbeid	197 498	199 275	203 818
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	156 096	138 318	138 752
– Jordbrukets andel av kår	7 206	7 464	7 613
= Vederlag til arbeid og egenkapital	885 597	923 204	929 635
/ Antall årsverk	2,344	2,344	2,344
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	377 874	393 920	396 664
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	5 500	11 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	377 874	399 420	407 764

14 Melk og storfeslakt, de 25 største melkebrukene, 63 årskyr. Landet

	25 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	4 855 460	4 962 163	5 014 598
– Kostnader i alt	3 727 282	3 812 207	3 871 546
= Driftsoverskudd	1 128 178	1 149 956	1 143 052
+ Leid arbeid	268 467	270 883	277 058
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	223 197	197 777	198 397
– Jordbrukets andel av kår	9 551	9 893	10 090
= Vederlag til arbeid og egenkapital	1 163 897	1 213 169	1 211 623
/ Antall årsverk	2,794	2,794	2,794
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	416 564	434 199	433 646
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	6 000	12 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	416 564	440 199	445 846

15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Østlandets flatbygder

	26 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2 549 697	2 603 289	2 624 580
– Kostnader i alt	1 916 383	1 958 498	1 991 717
= Driftsoverskudd	633 314	644 791	632 863
+ Leid arbeid	243 550	245 742	251 344
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	72 392	64 147	64 348
– Jordbrukets andel av kår	1 634	1 692	1 726
= Vederlag til arbeid og egenkapital	802 838	824 694	818 133
/ Antall årsverk	2,102	2,102	2,102
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	381 959	392 357	389 236
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	5 500	11 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	381 959	397 857	400 436

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Østlandets andre bygder

	43 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2 110 601	2 150 798	2 179 576
– Kostnader i alt	1 514 975	1 548 760	1 573 790
= Driftsoverskudd	595 626	602 038	605 786
+ Leid arbeid	162 907	164 373	168 120
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	50 986	45 179	45 321
– Jordbrukets andel av kår	8 134	8 425	8 593
= Vederlag til arbeid og egenkapital	699 413	712 807	719 992
/ Antall årsverk	1,971	1,971	1,971
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	354 900	361 697	365 342
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	5 100	10 400
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	354 900	366 797	375 742

17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren

	20 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2 590 851	2 650 068	2 684 464
– Kostnader i alt	1 927 980	1 970 316	1 997 645
= Driftsoverskudd	662 871	679 752	686 819
+ Leid arbeid	143 005	144 292	147 581
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	120 343	106 637	106 972
– Jordbrukets andel av kår	4 215	4 366	4 453
= Vederlag til arbeid og egenkapital	681 318	713 041	722 975
/ Antall årsverk	1,912	1,912	1,912
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	356 403	372 997	378 194
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	5 200	10 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	356 403	378 197	388 694

18 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Agder/Rogaland, andre bygder

	36 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 878 253	1 916 914	1 944 585
– Kostnader i alt	1 394 606	1 424 218	1 444 725
= Driftsoverskudd	483 647	492 696	499 860
+ Leid arbeid	152 387	153 758	157 263
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	59 197	52 455	52 620
– Jordbrukets andel av kår	940	974	993
= Vederlag til arbeid og egenkapital	575 897	593 025	603 510
/ Antall årsverk	1,851	1,851	1,851
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	311 136	320 390	326 054
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	4 500	9 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	311 136	324 890	335 154

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet

	77 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2 150 799	2 194 121	2 224 390
– Kostnader i alt	1 580 314	1 615 380	1 639 405
= Driftsoverskudd	570 485	578 741	584 985
+ Leid arbeid	133 598	134 800	137 873
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	63 485	56 255	56 431
– Jordbrukets andel av kår	4 634	4 800	4 896
= Vederlag til arbeid og egenkapital	635 964	652 486	661 531
/ Antall årsverk	2,075	2,075	2,075
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	306 439	314 400	318 758
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	4 400	9 000
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	306 439	318 800	327 758

20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag

	70 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2 272 124	2 320 881	2 351 143
– Kostnader i alt	1 628 266	1 665 612	1 690 372
= Driftsoverskudd	643 858	655 269	660 771
+ Leid arbeid	115 057	116 093	118 739
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	74 509	66 023	66 230
– Jordbrukets andel av kår	8 254	8 549	8 720
= Vederlag til arbeid og egenkapital	676 152	696 790	704 560
/ Antall årsverk	2,022	2,022	2,022
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	334 361	344 566	348 409
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	4 800	9 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	334 361	349 366	358 209

21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge

	63 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2 106 314	2 148 356	2 175 159
– Kostnader i alt	1 478 345	1 510 727	1 533 173
= Driftsoverskudd	627 969	637 629	641 986
+ Leid arbeid	159 629	161 066	164 737
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	94 139	83 418	83 679
– Jordbrukets andel av kår	1 294	1 340	1 367
= Vederlag til arbeid og egenkapital	692 165	713 937	721 677
/ Antall årsverk	2,036	2,036	2,036
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	339 911	350 603	354 404
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	4 900	10 000
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	339 911	355 503	364 404

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

22 Korn, < 400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet

	55 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	397 796	405 726	406 261
– Kostnader i alt	356 785	367 072	372 280
= Driftsoverskudd	41 011	38 654	33 981
+ Leid arbeid	895	903	924
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	19 461	17 245	17 299
– Jordbrukets andel av kår	2 677	2 773	2 828
= Vederlag til arbeid og egenkapital	19 768	19 539	14 778
/ Antall årsverk	0,318	0,318	0,318
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	62 239	61 518	46 528
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	3 800	7 600
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	62 239	65 318	54 128

23 Korn, de 20 største kornbrukene, 870 dekar korn. Østlandet

	20 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 498 337	1 526 239	1 526 290
– Kostnader i alt	1 155 363	1 187 048	1 202 993
= Driftsoverskudd	342 974	339 191	323 297
+ Leid arbeid	36 278	36 605	37 439
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	42 790	37 917	38 036
– Jordbrukets andel av kår	3 660	3 791	3 867
= Vederlag til arbeid og egenkapital	332 802	334 088	318 833
/ Antall årsverk	0,793	0,793	0,793
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	419 412	421 033	401 808
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	25 600	50 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	419 412	446 633	452 708

24 Korn og svin, 310 dekar korn og 22 avlssvin. Trøndelag

	29 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 498 383	1 492 091	1 450 204
– Kostnader i alt	1 165 592	1 189 813	1 203 596
= Driftsoverskudd	332 791	302 278	246 608
+ Leid arbeid	51 967	52 435	53 630
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	40 749	36 108	36 221
– Jordbrukets andel av kår	5 793	6 000	6 120
= Vederlag til arbeid og egenkapital	338 216	312 605	257 897
/ Antall årsverk	0,951	0,951	0,951
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	355 763	328 823	271 277
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	22 300	43 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	355 763	351 123	314 777

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

25 Sau, 134 vinterfôra sauer. Vestlandet

	26 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	580 901	563 812	554 764
– Kostnader i alt	429 449	440 230	447 921
= Driftsoverskudd	151 452	123 582	106 843
+ Leid arbeid	49 621	50 068	51 209
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	14 927	13 227	13 268
– Jordbrukets andel av kår	1 937	2 006	2 046
= Vederlag til arbeid og egenkapital	184 209	158 417	142 738
/ Antall årsverk	1,107	1,107	1,107
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	166 438	143 134	128 967
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	2 600	5 300
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	166 438	145 734	134 267

26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge

	22 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	927 599	901 677	884 974
– Kostnader i alt	661 798	677 058	687 945
= Driftsoverskudd	265 801	224 619	197 029
+ Leid arbeid	79 957	80 677	82 516
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	24 149	21 399	21 466
– Jordbrukets andel av kår	707	732	747
= Vederlag til arbeid og egenkapital	320 902	283 165	257 332
/ Antall årsverk	1,255	1,255	1,255
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	255 751	225 676	205 087
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	3 900	8 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	255 751	229 576	213 287

27 Sau, de 25 største sauebrukene, 278 vinterfôra sauer. Landet

	25 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1 251 708	1 204 204	1 173 530
– Kostnader i alt	941 827	963 475	978 581
= Driftsoverskudd	309 881	240 729	194 949
+ Leid arbeid	102 384	103 305	105 660
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	45 973	40 737	40 865
– Jordbrukets andel av kår	4 541	4 703	4 797
= Vederlag til arbeid og egenkapital	361 751	298 594	254 947
/ Antall årsverk	1,546	1,546	1,546
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	234 022	193 165	164 929
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	3 600	7 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	234 022	196 765	172 429

Tabell 8.4 Utvikling i sum tilskudd. Kr per bruk

	Sum tilskudd 2015	Endring til 2016	Endring til 2017 ¹	Endring til 2018 ²	Endring 2016– 2017 ¹
1 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Landet	646 824	-1 686	8 990	47 849	10 676
2 Korn, 387 dekar korn. Landet	164 747	-751	-1 862	2 143	-1 111
3 Sau, 160 vinterføra sauer. Landet	473 146	-828	3 387	23 975	4 214
4 Melkeproduksjon geit, 127 årsgeiter. Landet	870 159	5 199	12 710	50 468	7 511
5 Svin og korn, 46 avlssvin + 364 dekar korn. Landet	274 334	-11 061	-20 648	-17 452	-9 587
6 Egg og planteprodukter, 7136 høner + 252 daa korn. Landet	282 100	-549	-2 904	-573	-2 355
7 Poteter og korn, 122 daa poteter + 451 daa korn. Landet	231 363	-988	-4 966	-2 648	-3 977
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	597 665	-1 647	6 401	35 848	8 048
9 Frukt og bær, 51 dekar frukt og bær. Landet	262 282	496	5 696	35 737	5 199
10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 103 978 fjørfeslakt. Landet	166 155				
11 Økologisk melk og storfeslakt, 24 årskyr. Landet	629 171	-1 556	14 322	51 050	15 878
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	489 516	-1 170	8 982	42 074	10 152
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 45 årskyr. Landet	826 833	-2 150	9 046	55 590	11 196
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 63 årskyr. Landet	1 105 103	-2 618	8 483	66 312	11 100
15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Østlandets flatbygder	659 345	-1 811	-3 887	-13 911	-2 076
16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Østlandets andre bygder	667 314	-2 135	8 113	42 561	10 248
17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	462 641	-2 172	9 617	13 630	11 789
18 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	563 089	-1 757	8 586	41 057	10 343
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	622 493	-1 830	9 634	48 769	11 464
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	616 936	-1 973	6 905	17 009	8 878
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	796 932	-1	9 356	48 304	9 357
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	96 715	-454	-1 100	47	-647
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 870 dekar korn. Østlandet	358 287	-1 727	-3 379	6 680	-1 652
24 Korn og svin, 310 dekar korn + 22 avlssvin. Trøndelag	205 437	-6 636	-11 745	-9 749	-5 109
25 Sau, 134 vinterføra sauer. Vestlandet	371 170	-282	4 091	21 453	4 374
26 Sau, 171 vinterføra sauer. Nord-Norge	577 990	186	4 464	26 711	4 278
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 278 v. føra sauer. Landet	688 398	-2 997	2 418	32 823	5 416

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn
2) Med 2018 menes fullt utslag av jordbruksoppgjøret 2017

Tabell 8.5 Utvikling i sum tilskudd. Kr per årsverk

	Sum tilskudd 2015	Endring til 2016	Endring til 2017 ¹	Endring til 2018 ²	Endring 2016– 2017 ¹
1 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Landet	321 495	-838	4 468	23 783	5 306
2 Korn, 387 dekar korn. Landet	384 757	-1 755	-4 348	5 005	-2 594
3 Sau, 160 vinterfôra sauer. Landet	388 844	-680	2 783	19 703	3 463
4 Melkeproduksjon geit, 127 årsgeiter. Landet	544 034	3 250	7 947	31 553	4 696
5 Svin og korn, 46 avlssvin + 364 dekar korn. Landet	171 169	-6 902	-12 883	-10 889	-5 981
6 Egg og planteprodukter, 7136 høner + 252 daa korn. Landet	217 499	-423	-2 239	-442	-1 815
7 Poteter og korn, 122 daa poteter + 451 daa korn. Landet	133 855	-572	-2 873	-1 532	-2 301
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	490 085	-1 351	5 249	29 395	6 600
9 Frukt og bær, 51 dekar frukt og bær. Landet	144 710	274	3 143	19 717	2 869
10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 103 978 fjørfe-slakt. Landet	177 920				
11 Økologisk melk og storfeslakt, 24 årskyr. Landet	313 312	-775	7 132	25 421	7 907
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	287 355	-687	5 273	24 698	5 960
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 45 årskyr. Landet	352 800	-917	3 860	23 719	4 777
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 63 årskyr. Landet	395 522	-937	3 036	23 734	3 973
15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Østlandets flatbygder	313 690	-861	-1 849	-6 618	-988
16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Østlandets andre bygder	338 612	-1 083	4 117	21 596	5 200
17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	242 011	-1 136	5 031	7 130	6 167
18 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	304 216	-949	4 639	22 182	5 588
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	299 948	-882	4 642	23 499	5 524
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	305 078	-976	3 415	8 411	4 390
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	391 360	-1	4 594	23 721	4 595
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	304 504	-1 428	-3 465	149	-2 036
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 870 dekar korn. Østlandet	451 530	-2 176	-4 258	8 418	-2 082
24 Korn og svin, 310 dekar korn + 22 avlssvin. Trøndelag	216 095	-6 980	-12 354	-10 255	-5 374
25 Sau, 134 vinterfôra sauer. Vestlandet	335 362	-255	3 697	19 383	3 952
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	460 644	148	3 558	21 288	3 410
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 278 v.fôra sauer. Landet	445 335	-1 939	1 564	21 233	3 503

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn

2) Med 2018 menes fullt utslag av jordbruksoppgjøret 2017

Tabell 8.6 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per bruk

			2015	2016	2017 ¹
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	71 500	66 500	64 000
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	28 600	26 000	23 700
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	48 800	39 200	34 000
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgelter	Landet	67 700	62 300	59 300
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	66 500	57 300	46 400
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	52 400	46 700	48 700
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	50 000	45 800	42 900
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	51 800	46 800	44 700
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	72 900	67 100	63 700
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjørfeslakt	Landet	59 600		

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn

Tabell 8.7 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per bruk

			2015	2016	2017 ¹
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	59 400	55 300	53 400
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	64 100	59 400	57 400
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	72 900	67 100	63 700
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	72 900	67 100	63 700
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	72 600	67 100	63 800
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets a. bygder	71 100	66 000	63 300
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rog., Jæren	66 200	62 000	59 700
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	70 300	65 600	63 300
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	67 000	62 300	60 000
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	72 900	67 100	63 700
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	72 700	67 100	63 700
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	17 100	14 800	12 400
23	Korn (de 20 største brukene). 870 dekar korn	Østlandet	44 500	40 600	37 700
24	Korn og korn/svin. 310 dekar + 22 avlssvin	Trøndelag	47 800	41 400	35 100
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	44 300	36 200	31 900
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	56 900	46 700	41 000
27	Sau (de 25 største brukene). 278 v.f. sauer	Landet	61 600	47 500	39 700

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn

De to tabellene ovenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2015–2017. Resultatene for 2017 er før virkningene i 2017 av årets jordbruksoppgjør er innarbeidet.

Beregningen tar utgangspunkt i registrert jordbruksfradrag i 2015. Fradraget er regnet om til skattbar jordbruksinntekt i 2015. Skattbar jordbruksinntekt er justert til normalisert avlingsnivå i basisåret og så regnet fram forholdsvis etter endringene i driftsoverskuddet det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år. Beregnet jordbruksfradrag er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 38,4 på alle bruk i regnskapsåret 2015, med skatteprosent 38,0 i 2016

og med skatteprosent 37,7 i 2017 (jf. Totalkalkylepublikasjonen 2017 underkapittel 6.2).

I tabellene 8.8 og 8.9 er de samme beregnede utslagene av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 8.8 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per årsverk

		2015	2016	2017 ¹	
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	35 500	33 100	31 800
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	66 800	60 700	55 200
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	40 100	32 200	27 900
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter	Landet	42 400	39 000	37 000
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	41 500	35 700	29 000
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	40 400	36 000	37 500
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	28 900	26 500	24 800
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	42 500	38 400	36 700
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	40 200	37 000	35 100
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjørfeslakt	Landet	63 800		

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn

Tabell 8.9 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per årsverk

		2015	2016	2017 ¹	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	29 600	27 600	26 600
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	37 600	34 800	33 700
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	31 100	28 600	27 200
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	26 100	24 000	22 800
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	34 500	31 900	30 300
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets a. bygder	36 100	33 500	32 100
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rog., Jæren	34 600	32 400	31 200
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	38 000	35 400	34 200
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	32 300	30 000	28 900
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	36 100	33 200	31 500
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	35 700	33 000	31 300
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	53 700	46 600	39 100
23	Korn (de 20 største brukene). 870 dekar korn	Østlandet	56 000	51 200	47 500
24	Korn og korn/svin. 310 dekar + 22 avlssvin	Trøndelag	50 300	43 600	36 900
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	40 000	32 700	28 800
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	45 300	37 200	32 700
27	Sau (de 25 største brukene). 278 v.f. sauer	Landet	39 800	30 800	25 700

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 8.10 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015. Resultatene før jordbruksoppjøret 2017. Kr per årsverk

	Årsverk	2015	2016	2017
1 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Landet	2,012	370 400	382 000	390 100
2 Korn, 387 dekar korn. Landet	0,428	275 700	280 600	270 700
3 Sau, 160 vinterfôra sauer. Landet	1,217	241 900	206 500	185 600
4 Melkeproduksjon geit, 127 årsgaier. Landet	1,599	427 800	434 100	437 500
5 Svin og korn, 46 avlssvin + 364 dekar korn. Landet	1,603	472 400	464 000	404 000
6 Egg og planteprodukter, 7136 høner + 252 daa korn. Landet	1,297	385 300	396 200	461 800
7 Poteter og korn, 122 daa poteter + 451 daa korn. Landet	1,728	327 100	345 600	356 600
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	1,220	303 500	302 700	306 900
9 Frukt og bær, 51 dekar frukt og bær. Landet	1,812	375 400	373 300	368 100
10 Fjorfekjøtt og planteprodukter, 103 978 fjorfeslakt. Landet	0,934	464 600		

Tabell 8.11 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015. Resultatene før jordbruksoppjøret 2017. Kr per årsverk

	Årsverk	2015	2016	2017
11 Økologisk melk og storfeslakt, 24 årskyr. Landet	2,008	356 800	368 300	378 600
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	1,704	310 900	316 100	324 100
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 45 årskyr. Landet	2,344	409 000	428 000	434 900
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 63 årskyr. Landet	2,794	442 700	464 200	468 600
15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Østlandets flatbygder	2,102	416 500	429 800	430 800
16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Østlandets andre bygder	1,971	391 000	400 300	407 900
17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	1,912	391 000	410 600	419 900
18 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	1,851	349 100	360 300	369 400
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	2,075	338 700	348 800	356 700
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	2,022	370 400	382 500	389 700
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	2,036	375 600	388 500	395 700
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	0,318	115 900	111 900	93 200
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 870 dekar korn. Østlandet	0,793	475 400	497 800	500 200
24 Korn og svin, 310 dekar korn + 22 avlssvin. Trøndelag	0,951	406 100	394 700	351 700
25 Sau, 134 vinterfôra sauer. Vestlandet	1,107	206 400	178 400	163 100
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	1,255	301 100	266 800	245 900
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 278 v.fôra sauer. Landet	1,546	273 800	227 500	198 100

Tabell 8.12 Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget og inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015. Resultatene før jordbruksoppgjøret 2017. Kr per årsverk

	Vederlag i 2015	Endring fra 2015 til 2016	Endring fra 2016 til 2017	Endring fra 2015 til 2017
1 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Landet	370 400	11 600	8 100	19 700
2 Korn, 387 dekar korn. Landet	275 700	4 900	-9 900	-5 000
3 Sau, 160 vinterfôra sauer. Landet	241 900	-35 400	-20 900	-56 300
4 Melkeproduksjon geit, 127 årsgreiter. Landet	427 800	6 300	3 400	9 700
5 Svin og korn, 46 avlssvin + 364 dekar korn. Landet	472 400	-8 400	-60 000	-68 400
6 Egg og planteprodukter, 7136 høner + 252 daa korn. Landet	385 300	10 900	65 600	76 500
7 Poteter og korn, 122 daa poteter + 451 daa korn. Landet	327 100	18 500	11 000	29 500
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	303 500	-800	4 200	3 400
9 Frukt og bær, 51 dekar frukt og bær. Landet	375 400	-2 100	-5 200	-7 300
10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 103 978 fjørfe-slakt. Landet	464 600			

Tabell 8.13 Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget og inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015. Resultatene før jordbruksoppgjøret 2017. Kr per årsverk

	Vederlag i 2015	Endring fra 2015 til 2016	Endring fra 2016 til 2017	Endring fra 2015 til 2017
11 Økologisk melk og storfeslakt, 24 årskyr. Landet	356 800	11 500	10 300	21 800
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	310 900	5 200	8 000	13 200
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 45 årskyr. Landet	409 000	19 000	6 900	25 900
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 63 årskyr. Landet	442 700	21 500	4 400	25 900
15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Østlandets flatbygder	416 500	13 300	1 000	14 300
16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Østlandets andre bygder	391 000	9 300	7 600	16 900
17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	391 000	19 600	9 300	28 900
18 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	349 100	11 200	9 100	20 300
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	338 700	10 100	7 900	18 000
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	370 400	12 100	7 200	19 300
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	375 600	12 900	7 200	20 100
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	115 900	-4 000	-18 700	-22 700
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 870 dekar korn. Østlandet	475 400	22 400	2 400	24 800
24 Korn og svin, 310 dekar korn + 22 avlssvin. Trøndelag	406 100	-11 400	-43 000	-54 400
25 Sau, 134 vinterfôra sauer. Vestlandet	206 400	-28 000	-15 300	-43 300
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	301 100	-34 300	-20 900	-55 200
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 278 v.fôra sauer. Landet	273 800	-46 300	-29 400	-75 700

I tabell 8.14 er årets jordbruksoppgjør innarbeidet i referansebruksberegningene og regnet fram til kalenderåret 2018 (fullt utslag av oppgjøret) med utgangspunkt i de forutsetninger som er lagt til grunn i oppgjøret.

Tabell 8.14 Vederlag til arbeid og egenkapital, både uten og med beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Fullt utslag er helårsvirkningen for kalenderåret 2018 når jordbruksoppgjøret 2017 er innarbeidet med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst fra 2017 til 2018. Kr per årsverk

	2017 ¹ før oppgjør ekskl. skatt	2017 ¹ før oppgjør inkl. skatt	Fullt utslag av oppgjør ² ekskl. skatt	Fullt utslag av oppgjør ² inkl. skatt
1 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Landet	358 300	390 100	16 200	16 000
2 Korn, 387 dekar korn. Landet	215 400	270 700	13 600	15 900
3 Sau, 160 vinterfôra sauer. Landet	157 700	185 600	6 500	7 300
4 Melkeproduksjon geit, 127 årsgaier. Landet	400 500	437 500	17 400	18 700
5 Svin og korn, 46 avlssvin + 364 dekar korn. Landet	375 100	404 000	-13 400	-14 300
6 Egg/planteprod., 7136 høner + 252 dekar korn. Landet	424 300	461 800	10 900	11 600
7 Poteter og korn, 122 daa potet + 451 daa korn. Landet	331 800	356 600	14 100	14 900
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	270 200	306 900	23 600	25 800
9 Fukt og bær, 51 dekar fukt og bær. Landet	333 000	368 100	21 200	21 300
10 Fjørfejøtt/planteprod., 103 978 fjørfeslakt. Landet				
11 Økologisk melk og storfeslakt, 24 årskyr. Landet	352 000	378 600	15 300	16 300
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr. Landet	290 400	324 100	17 000	18 600
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 45 årskyr. Landet	407 800	434 900	15 800	15 900
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 63 årskyr. Landet	445 800	468 600	15 600	15 600
15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Østlandets flatbygder	400 400	430 800	-7 500	-8 300
16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr. Østlandets andre bygd.	375 700	407 900	14 600	14 700
17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	388 700	419 900	-1 800	-1 900
18 Melk og storfesl., 25 årskyr. Agder/Rogal., andre bygd.	335 200	369 400	14 500	14 700
19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Vestlandet	327 800	356 700	15 600	16 700
20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr. Trøndelag	358 200	389 700	2 000	2 000
21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Nord-Norge	364 400	395 700	15 500	15 500
22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn). Østlandet	54 100	93 200	5 800	7 900
23 Korn, 20 største kornbrukene, 870 daa korn. Østlandet	452 700	500 200	20 300	21 600
24 Korn og svin, 310 dekar korn + 22 avlssvin. Trøndelag	314 800	351 700	-6 600	-7 200
25 Sau, 134 vinterfôra sauer. Vestlandet	134 300	163 100	7 900	9 100
26 Sau, 171 vinterfôra sauer. Nord-Norge	213 300	245 900	6 500	7 300
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 278 v.f. sauer. Landet	172 400	198 100	6 000	6 600

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2017 er regnet inn i resultatene for året 2017

2) Fullt utslag for kalenderåret 2018 (helårsvirkning av oppgjøret) med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst i 2018 (jf. tabell 7.1)

8.2 Økologisk melkeproduksjon

I driftsgranskingsmaterialet for 2015 er det 25 økologiske melkeproduksjonsbruk. Ett av disse brukene har levert data til NIBIO på annen måte enn til de ordinære driftsgranskingene. Det er derfor 24 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt. Presentasjonen i tabell 8.15 omfatter kun regnskapsåret 2015 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 24,1 årskyr, 30,3 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 427 dekar, herav 378 dekar eng/beite og 38 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 146 200 liter melk og 3 950 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 5,74 kr per liter, som er 41 øre høyere enn for eksempel på referansebruk 1. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 1,58 kr høyere og 2,35 kr lavere per kg enn på referansebruk 1.

Tabell 8.15 viser det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2015 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3705 timer mens det er 3712 timer på referansebruk 1 som i årets beregninger har 28,1 årskyr (og til sammenligning 3636 timer på referansebruk 16 med 26,1 årskyr, 3415 timer på referansebruk 18 med 24,6 årskyr og 3757 timer på referansebruk 21 med 25,2 årskyr).

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017. BEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.
REGNSKAPSTALL FOR 2015. FRAMREGNEDE TALL FOR 2016 OG 2017.
Budsjettnemnda for jordbruket, 2017

Tabell 8.15 Resultatregning for 24 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2015. Kr

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk nr. 1
Antall årskyr	24,1	28,1
Jordbruksareal i alt, dekar	427	406
Sum inntekter før tilskudd	1 222 400	1 545 000
Pristilskudd	43 300	128 600
Produksjonsuavhengige tilskudd	585 900	518 200
+ Tilskudd i alt	629 200	646 800
= Inntekter i alt	1 851 600	2 191 800
Variable kostnader	481 700	728 300
Faste kostnader	664 700	639 800
Avskrivninger	210 200	221 500
– Kostnader i alt	1 356 700	1 589 700
= Driftsoverskudd	494 900	602 100
+ Leid arbeid	222 300	149 500
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	58 000	72 600
– Jordbrukets andel av kår	2 100	4 600
= Vederlag til arbeid og egenkapital	657 200	674 400
/ Antall årsverk	2,008	2,012
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	327 300	335 200

8.3 Analyse av kombinerte produksjoner

Noen referansebruk kombinerer flere driftsgrener. Dette gjelder blant annet referansebrukene 5–7 som er svin kombinert med korn, egg kombinert med planteprodukter og poteter kombinert med korn. Ideelt sett hadde det vært ønskelig med driftsgrenanalyser av de kombinerte produksjonene slik at utslagene for hver produksjonsgren kunne studeres. Materialet gir ikke anledning til det, og spesielt på kostnadssiden er det krevende å splitte kostnader blant annet til leid arbeid, administrasjon, drivstoff, elektrisk kraft og alle kapitalkostnadene inklusive gjeld og renter på lånt kapital. Arbeidsforbruket er heller ikke fordelt på driftsgrener på det enkelte deltakerbruket. Fordeling av slike fellesposter krever stor grad av skjønn, som igjen øker usikkerheten i resultatene.

Budsjettnemnda har gjort en slags driftsgrenanalyse for referansebrukene 5–7, men understreker at fordelingsforutsetningene er usikre. For noen poster, blant annet arbeidsforbruk, er fordelingen til korn gjort med bakgrunn i resultater fra referansebruk 2 som er et kornbruk.

Driftsgrenresultatene for regnskapsåret 2015 for referansebrukene 5–7 er vist i tabellene 8.16–8.18. I tabellene avviker de to nederste linjene litt fra tabellhodet. Arbeidsforbruket er angitt i årsverk (ikke i 1000 kr) og vederlaget per årsverk i prosent angir driftsgrenens vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk i prosent av resultatet for referansebruket samlet.

Tabell 8.16 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 5 for regnskapsåret 2015. 1000 kr og prosent

	Svin		Korn	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	2 418	84	455	16
Tilskudd i alt	120	44	155	56
Inntekter i alt	2 538	81	610	19
Variable kostnader	1 382	91	144	9
Faste kostnader før avskrivninger	437	63	255	37
Kostnader i alt	1 953	79	522	21
Driftsoverskudd	585	87	87	13
Vederlag til arbeid og egenkapital	615	89	76	11
Arbeidsforbruk, årsverk	1,22	76	0,39	24
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	505	117	197	46

Tabell 8.17 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 6 for regnskapsåret 2015. 1000 kr og prosent

	Egg (og husdyr)		Planteproduksjon	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	2 245	88	316	12
Tilskudd i alt	164	58	118	42
Inntekter i alt	2 408	85	434	15
Variable kostnader	1 440	93	105	7
Faste kostnader før avskrivninger	375	67	188	33
Kostnader i alt	2 021	83	415	17
Driftsoverskudd	387	95	19	5
Vederlag til arbeid og egenkapital	440	98	8	2
Arbeidsforbruk, årsverk	1,01	78	0,29	22
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	435	126	27	8

Referansebruket har litt ulike sideproduksjoner. Det er 5 storfe og 4 hester som her er regnet sammen med eggproduksjonen. I planteproduksjonen inngår litt poteter og noe eng og beite.

Tabell 8.18 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 7 for regnskapsåret 2015. 1000 kr og prosent

	Poteter og annet		Korn	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	989	61	643	39
Tilskudd i alt	65	28	166	72
Inntekter i alt	1 054	57	809	43
Variable kostnader	221	52	200	48
Faste kostnader før avskrivninger	486	62	298	38
Kostnader i alt	830	57	616	43
Driftsoverskudd	225	54	193	46
Vederlag til arbeid og egenkapital	337	65	179	35
Arbeidsforbruk, årsverk	1,29	75	0,44	25
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	262	88	407	137

Referansebruket har ingen husdyrinntekter. Poteter utgjør 47 prosent av planteproduksjonsinntektene, mens korn utgjør 38 prosent. Frukt, bær og grønnsaker utgjør 15 prosent av planteproduksjonsinntektene og grovførsalg er ubetydelig. Arbeidsforbruket i kornproduksjonen vil med 2,0 timer per dekar (som for det litt mindre referansebruk 2) utgjøre 25 prosent av arbeidsforbruket. Arbeidsforbruket til grønnsaker, frukt og bær vil trolig ligne mest på arbeidsforbruket i potetproduksjonen. Arbeidsforbruket til de 166 dekarne med poteter og annet enn korn blir 14,0 timer per dekar.

For alle disse tre kombinerte referansebrukene er det den førstnevnte driftsgrenen (henholdsvis svin, egg og poteter) som dominerer ved at den bidrar med størstedelen av inntektene, kostnadene, driftsoverskuddet og størstedelen av arbeidsinnsatsen. I

resultatmålet «Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» vurderes resultatet ut fra arbeidsinnsatsen, og også her kommer hovedproduksjonen best ut for referansebrukene 5 og 6 med husdyrproduksjon og gir noe mer vederlag per innsatt time enn den andre driftsgrenen dominert av korn. For referansebruket med poteter og hagebruksprodukter i tillegg til korn er det for 2015 kornproduksjonen som gir best vederlag per innsatt time.

8.4 Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2015 med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomsfang, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2015 til 2016 og fra 2016 til 2017 mellom de to beregningssystemene, er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2015. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 10 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabell 8.19 viser at inntektsnivået da er ca. 3 500 kr per årsverk lavere i referansebruksberegningene. I fjorårets beregninger var inntektsnivået ca. 900 kr per årsverk høyere i referansebruksberegningene enn i normaliserte regnskaper. En av årsakene til dette nivåskiftet er ulik periodisering av etterbetalinger i melkeprisen (jf. underkapittel 5.3).

For framregningsårene har en vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (volumframregninger fra regnskapsåret 2015 inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2015 viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kr per årsverk.

Tabell 8.19 Vederlag til arbeid og egenkapital i kr per årsverk^{1,2}

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inklusive volumframregninger	
	Kr/årsverk	Endring	Kr/årsverk	Intervall for endring
2015	317 400		313 900	
2016	336 900	+ 19 500		fra minus 37 300 til pluss 27 200
2017	333 700	- 3 200		fra minus 53 200 til pluss 64 000

1) Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn

2) Resultatene er før jordbruksoppgjøret 2017

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2015, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2015 til 2016 og at det også er en økning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 12 800 kr større økning i normaliserte regnskaper. Fra 2016 til 2017 er det en gjennomsnittlig inntektsøkning i referansebruksberegningene mens det er en inntektsnedgang i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 5 900 kr svakere utvikling i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 3 500 kr under normaliserte regnskaper i 2015 og om lag 10 400 kr under normaliserte regnskaper i 2017.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå, er:

- Framregning av melkepris avviker fra totalkalkylen. Dette handler om ulik periodisering av etterbetalinger og er nærmere omtalt i underkapittel 5.3. Forskjellen fra 2015 til 2016 er 9 øre per liter melk lavere prisøkning i totalkalkylen som tilsvarer 3 100 kr per årsverk. Forskjellen fra 2016 til 2017 er 29 øre per liter melk mindre prisøkning i totalkalkylen som tilsvarer 10 000 kr per årsverk.
- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper. Det gir også forskjellig utvikling i beregnet kapitalslit, som må ses i sammenheng med utviklingen i rentekostnadene.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer realrentekostnaden i normaliserte regnskaper. I årets beregning gir dette fra 2015 til 2016 et positivt bidrag til utviklingen på 6 900 kr per årsverk og på 500 kr per årsverk fra 2016 til

2017 i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.

- Produktivitetsendring/volumendring er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 8 000 kr per årsverk fra 2015 til 2016 og om lag 7 000 kr per årsverk fra 2016 til 2017. Gjennomsnittlig volumframregning på referansebrukene viser en økning på om lag 6 600 kr fra 2015 til 2016 og om lag 6 700 kr fra 2016 til 2017. (Volumframregningene på referansebrukene er beskrevet i kapittel 4.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten volumframregningene gjøres på referansebrukene gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved jordleie slik de fremgår av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all jord å tilhøre sektoren.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 800 kr per årsverk i 2015.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettert beløp) som regnes inn for budsjettåret 2017.

Budsjettnemnda for jordbruket

Oslo 22.08.2017

Knut Børve

Anne Snellingen Bye
Elin Bergerud (vara)
Ragnhild Bergset Elvestad
Morten Gluva (vara)
Olaf Godli

Steinar Helgen
Anders Huus
Maria Krekling
Ingeborg Andersen Reiersgård

Per Arne Skjeflo
Ole Nikolai Skulberg
Elin Marie Haga Stabbetorp
Lajla Tunaal White

Oddmund Hjukse

BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

Postadresse: Kontoradresse: Telefon: 03 246
NIBIO, Postboks 115 Storgata 2-4-6 E-post: post@nibio.no
1431 ÅS Internett: nibio.no

PUBLIKASJONER FRA BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

Totalkalkylen for jordbruket

ISSN 1503-3325

Totale inntekter, kostnader og resultatmål

Avgitt årlig fra 1948

Volum- og prisindeksar for jordbruket

ISSN 0800-7535

Beregnet på grunnlag av totalkalkylen

Avgitt årlig (ikke 1983, 2001)

Modellbruksberegninger

ISSN 0800-7543

Avgitt årlig fra 1980 til 1992

Referansebruksberegninger

ISSN 0804-4201

Avgitt årlig fra 1993

Resultatkontroll for gjennomføringen av landbrukspolitikken

ISSN 0806-4652

Avgitt årlig fra 1995
